

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Lapselle säästäminen lapsiperheissä

Laurell, Marika

2011 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Kerava

Lapselle säästäminen lapsiperheissä

Marika Laurell
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Elokuu, 2011

Marika Laurell

Lapselle säästäminen lapsiperheissä

Vuosi 2011

Sivumäärä 55

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella säästämistä lapsille lapsiperheissä. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka yleistä säästäminen on lapsiperheissä ja onko olemassa asioita, jotka vaikuttaisivat säästämiseen. Työn tarkoitus oli myös tutkia, kuinka lapsilisä käytetään perheissä. Käytetäänkö lapsilisä perheen tarpeisiin kuten ruokaan ja vaatteisiin vai säästetäänkö sitä lapselle.

Koska suomalaiset vanhemmat ovat keskimäärin omia vanhempiaan vauraampia, oli työn tarkoituksena tutkia, onko vaurastumisen myötä vanhemmille noussut huoli lastensa hyvinvoinnista ja haluavatko vanhemmat auttaa lastansa taloudellisesti oman elämän alkuun. Perintöjen suuruus on ainakin kasvanut huomattavasti. Perinnöksi jää nykyisin kiinteän omaisuuden, kuten asunnon, lisäksi usein myös suuria säästöjä.

Työ sisältää yleistä tietoa säästämisestä sekä syksyllä 2010 tehdyn tutkimuksen tuloksia. Tutkimus koostui haastattelusta ja kyselystä. Kyselyyn valittiin vastaajiksi joukko vanhempia ja heiltä kysyttiin säästämiseen liittyvien kysymysten lisäksi kysymyksiä vastaajan taustoista sekä säästämiseen oleellisesti liittyvistä asioista. Taustakysymysten avulla oli tarkoitus selvittää onko olemassa jotain, mikä edesauttaisi säästämistä tai vastaavasti tekisi siitä vaikeampaa.

Tutkimuksen mukaan lapselle säästäminen on melko yleistä. Lapsilisää harva vanhemmista säästi lapselleen vaan se käytettiin perheen päivittäisiin menoihin ja varat säästämiseen tulivat muualta. Useimmat vanhemmat turvasivat lastensa hyvinvoinnin myös säästämällä itselleen.

Nykypäivän Suomalaisperheet ovat vanhempiaan vauraampia. Yhä kasvavassa määrin kotitalouksilla jää ylimääräisiä varoja palkkatuloista pakollisten menojen jälkeen ja siksi säästäminen yleistyy koko ajan. Säästämisen muodot kehittyvät myös jatkuvasti ja koko ajan on helpompaa sijoittaa myös Suomen rajojen ulkopuolelle.

Asiasanat, säästäminen, lapselle säästäminen, säästämisen muodot, säästämisen riskit

Marika Laurell

Saving to the children in family

Year	2011	Pages	55
------	------	-------	----

This study deals with saving for the children in families. The primary purpose of the study was to find out how general saving for the children is in families. One big part of the research was also how Finnish parents use their child benefits. The purpose was to find out whether they are saving it for the children or whether they are using it for the daily needs like such as food and clothes.

The reason of this study is that Finnish families are nowadays richer than their parents were. When parents are getting wealthier they also become concerned about how their children will manage financially when they move away from home. The amount of inheritance has also increased significantly. Nowadays the legacies not only consist of real estates but also of large amounts of savings. Saving for oneself is in fact saving for children because they will get it someday anyway.

The study consists of general information about saving and the results from the research which made in fall 2010. The research was carried out by interviews and a survey research. The questionnaire not only contained questions about parents saving money for themselves or for their children but also questions about saving in general. The survey research also contained some questions about the parents' lives and backgrounds which also affect the saving.

According to the research most of the parents are saving for their children somehow. Although it is also general to use the child benefit for the daily needs the parents have other ways to save for their children. Many parents also save for themselves and teach their children how to save.

More and more families have some money left over from their earnings after the daily needs and therefore saving is getting currently increasingly popular every day. Different forms of savings are developed all the time and it is also getting easier to make investments outside the Finnish borders.

Keywords Saving, saving for children, saving modes, risk in saving

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Työn taustaa ja tarkoitus	7
3	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite.....	9
4	Säästäminen.....	9
5	Säästämisen tuotteet.....	13
	5.1 Pankkitili.....	13
	5.2 Rahastot	14
	5.3 Osakkeet	15
	5.4 Joukkolainat ja indeksilainat.....	16
	5.5 Eläkevakuutukset.....	17
	5.6 Sijoitusvakuutukset	18
	5.7 Muut säästämisen muodot	18
6	Riskit	19
	6.1 Korkoriski	20
	6.2 Liikkeellelaskijariski	20
	6.3 Yritysriski	20
	6.4 Markkinariski	21
	6.5 Ajoitusriski	21
	6.6 Veroriski	22
	6.7 Psykologiset riskit	22
7	Verotus.....	23
8	Eläke.....	24
9	Tutkimusmenetelmät.....	26
	9.1 Haastattelu.....	26
	9.2 Kysely.....	26
10	Haastattelun johtopäätökset.....	27
11	Kyselytutkimuksen tulokset	28
	11.1 Vastaajien ja vastaajien lasten ikä	29
	11.2 Siviilisääty	30
	11.3 Työsuhde.....	31
	11.4 Lasten lukumäärä	32
	11.5 Asumismuoto	33
	11.6 Itselle säästäminen	34
	11.7 Eläkesäästäminen	37
	11.8 Kiinnotus markkinoita kohtaan	37
	11.9 Lapselle säästäminen	38
	11.10 Säästämisen opettaminen lapselle	40

11.11 Säästölipas.....	42
11.12 Lapsilisän käyttö.....	42
11.13 Riski.....	44
11.14 Kuukausisäästäminen vai kertosijoittaminen.....	44
11.15 Yhteenveto kyselytutkimuksen tuloksista.....	45
12 Oma kyselytutkimus vs. Sampo Pankin kysely	46
13 Yhteenveto	47
Lähteet	48
Liitteet.....	51

1 Johdanto

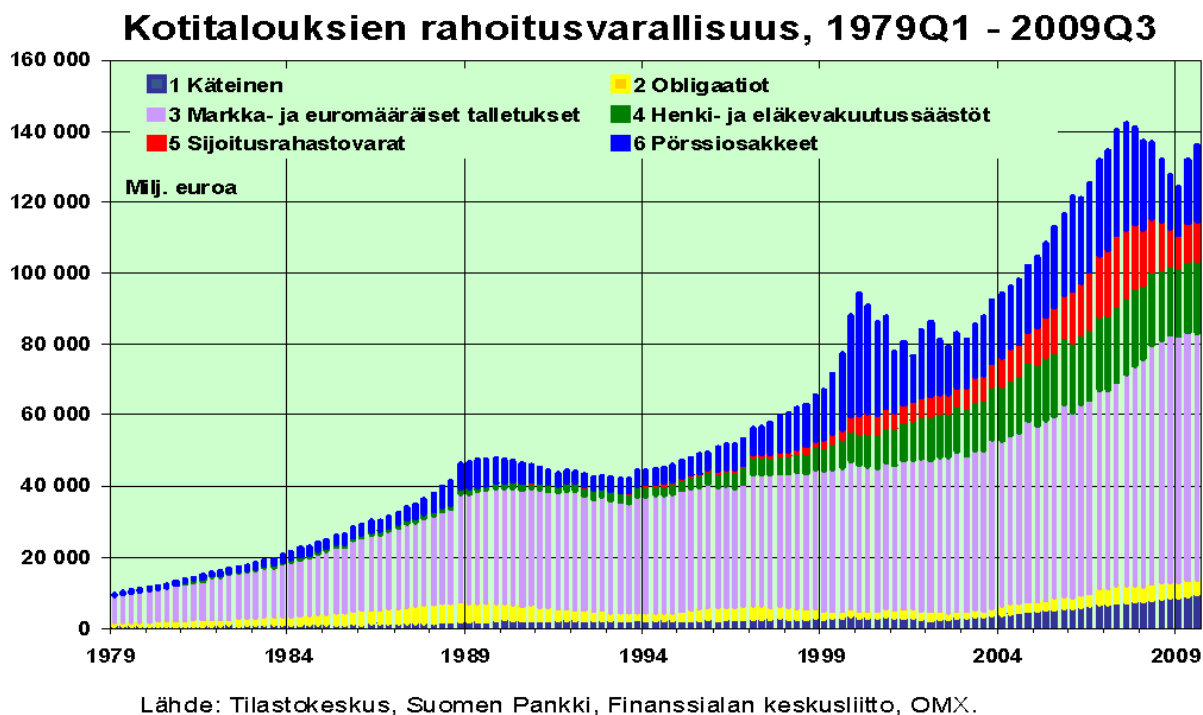
Työni tarkoitus oli tutkia pitkäaikaissäätämistä hieman eri kannalta kuin sitä normaalisti katsotaan. Tavoitteenani oli perehtyä aiheeseen nimenomaan lapselle säästämisen näkökulmasta. Kun säästetään lapselle, sijoitusaika on pitkä, melkein 20 vuotta. Tämän jälkeenkin vanhemmilla on usein huoli lapsistaan ja jonkin tasoinen vastuu siitä, että lapsi pärjää. Halusin työlläni selvittää, miten vanhemmat ottavat vastuuta lapsen taloudellisesta tilanteesta ja onko tavallista, että säästetään omalle lapselle.

Säästämismuotoja voi olla useita. Säästämisen ei tarvitse aina olla rahallista vaan muitakin vaihtoehtoja on. Työni tarkoitus oli tuoda esiin säästämisen eri variaatioita ja sitä, miten yleistä on säästää ikään kuin huomaamattaan. Säästämisestä ei pidä tehdä liian vaikeaa ja suurta asiaa itselleen. Säästämisessä tärkeintä on sen tarkoitus.

Tarkoituksena ei ollut puhua säästämisen puolesta vaan ainoastaan selvittää, kuinka yleistä säästäminen on ja miten säästäminen käytännössä toteutetaan. Säästäminen lapselle ei aina ole yksin vanhempien tehtävä vaan oman osansa tekevät isovanhemmat, kummit ja muut läheiset. Vanhempien ei siis tarvitse kokea huonoa omaatuntoa vaikka eivät säästäisikään lapselleen.

2 Työn taustaa ja tarkoitus

Varallisuus suomalaisissa talouksissa kasvaa vuosi vuodelta enemmän. Sotien jälkeiset pulajat ovat kaukana menneisyydessä mutta niiden opettama säästeliäisyys on kerryttänyt säästöjä, jotka siirtyvät perintönä jälkipolville. Suurten perintöjen lisäksi useimmissa talouksissa jää perheen palkkatuloista varoja pakollisten menojen, kuten asumisen, ruuan ja vaatteiden jälkeen. Alla oleva kuva (Koskela 2009, 11) kuvaa suomalaisten varallisuuden kasvua vuosikymmenten aikana. Varallisuus on moninkertaistunut.

Kuva 1: Suomalaisten varallisuus

Edellisten sukupolvien säästeliäisyydestä on seurannut perintöjen suurentuminen. Työni tarkoituksena on selvittää miten yleistä on säästäminen lapselle elinaikana. Onko vanhemmilla tänä päivänä huolta lastensa taloudellisesta hyvinvoinnista ja haluavatko nykyajan vanhemmat turvata lastensa talouden esimerkiksi heidän muutettua pois kotoa.

Yleisesti ajatellaan, että Suomi on hyvinvointivaltio. Toisin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa yliopistokoulutus on ilmaista eikä terveydenhoitovakuutusta tarvitse ottaa mikäli työnantaja ei sitä tarjoa. (Simonen 2008, 41.) Suomessa huolehditaan työttömiksi joutuneista tai muuten vaikeassa oloissa olevia. Koska Suomea pidetään hyvinvointivaltiona, ajatellaan oman talouden turvaamisen ja tulevaisuutta varten säästämisen olevan turhaa. Yleinen käsitys on, että yhteiskunta huolehtii pahan päivän sattuessa.

On kuitenkin aiheellista kyseenalaistaa hyvinvointivaltion tulevaisuus. Kuinka pitkään meillä koulutus on maksutonta? Yksityinen puoli kasvaa jatkuvasti terveydenhoitopuolella ja esimerkiksi vanhusten hoitoa yksityistetään koko ajan. Hoito vaatii vanhuksilta eläkkeen lisäksi säästöjä, jotta kaikki kulut saadaan katettua. Vanhemmat, joilla on pieniä lapsia voivat olla huolissaan lastensa tulevaisuudesta. Vanhemmat saattavat säästää lapsilleen varmistaakseen, että lapsi pystyy opiskelemaan, vaikka opiskelu muuttuisi maksulliseksi.

3 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite

Opinnäytetyöni päätavoitteena oli selvittää, kuinka yleistä lapsiperheissä on lapselle säästäminen. Tarkoituksena oli tutkia, onko lapsen tulevaisuuden turvaaminen vanhemmille tärkeää ja miten he lapsilleen säästävät. Lisäksi halusin tutkimuksellani selvittää, onko eri asia säästää toiselle, kuin itselle.

Päätavoite tutkimuksellani oli selvittää, miten yleistä on säästää omalle lapselle. Lapselle säästämiseen liittyy myös oleellisesti säästöpossun käyttäminen nykyperheissä, säästämisestä kertominen lapselle sekä miten perheissä käytetään lapsilisä. Vaikka edellä mainitut seikat eivät suoraan liity tutkimuskysymykseeni, ovat ne kuitenkin oleellisia asioita tukemaan työtäni.

Ennen tutkimusmenetelmien ja tulosten esittelyä, käyn työssäni läpi säästämistä. Ensin syvennyttään aiheeseen yleisesti eli, mitä säästäminen on ja miten sen voi aloittaa. Sitten käyn läpi säästämisen muotoja ja riskejä ja lopuksi on vielä huomioita verotuksesta ja eläkkeestä. Tarkoituksena säästämisestä kertomisella on tukea kyselytutkimuksen tuloksien analysointia.

4 Säästäminen

Säästäminen on varautumista tulevaan. Säästäminen pelkästään säästämistä varten eli rahan kerääminen on turhaa. Säästämisen aloittaminen ei kuitenkaan vaadi valmiiksi valittua kohdetta, jota varten säästetään. Säästää voi vaikka matkustamista varten tai vain tulevaisuudessa olevia hankintoja varten. Useilla ihmisillä kohteen valitseminen säästämislle lisää sitoutumista säästämiseen.

Lapsille säästämässä ideana on turvata lapsen talous tulevaisuudessa mutta säästäminen ei välttämättä aina ole hyväksi vaan siitä olla jopa haittaa. Mikäli säästäminen vie lapselta jotain pois lapsuudesta, voi säästäminen olla silloin väärin. Tärkeämpää kuin säästää lapselle pesämunaa oman elämän aloittamista varten, on taata hänelle onnellinen ja henkisesti rikas lapsuus.

Oikea säästämismuodon valinta on usein vaikeaa. Ennen säästämisen aloittamista on ensin otettava selvää omista tarpeista ja tavoitteista. Neljä sijoitustuotteen valintaan eniten vaikuttavaa asiaa on sijoitettava summa, sijoitusaika, riskinsietokyky ja oma kiinnostus markkinoiden seuraamiseen. Näihin asioihin sijoittaja voi itse vaikuttaa mutta niiden lisäksi sijoittamisessa on asioita, joista täytyy olla tietoinen mutta joihin ei pysty vaikuttamaan.

Säästämisen aloittamista ei kuitenkaan kannata alkaa viivyttämään ainoastaan sen takia, että markkinatilanne ei ole paras mahdollinen. Rahasto- tai osakesäästäjän ei tarvitse odottaa hetkeä milloin kurssit ovat alimmillaan, sillä täysin mahdollista on, että pohja on jo nähty. Kirjassa *Naiset ja raha* on lainattu Maurice Chevalieria seuraavasti: ”Jos jää odottamaan sitä täydellistä hetkeä, jolloin kaikki on vaaratonta ja varmaa, voi saada odottaa kauan. Vuoret jäävät valloittamatta.” (Simonen 2008, 73.) Tämä lausahdus kuvaa hyvin sitä, miten markkinoilla ei ole oikeaa hetkeä sijoittamisen aloittamiselle. Säästämisen ja sijoittamisen voi aloittaa milloin tahansa.

Vesa Puttonen ja Eljas Repo kirjoittavat kirjassaan *Miten sijoitan rahastoihin sijoitustoiminnan ytimeistä*. Kirjailijat neuvovat sijoittajaa ostamaan osaketta, kun tietää sen nousevan. Vielä suurempi osto suositus on, mikäli tietää osakkeen nousevan lähitulevaisuudessa. Osakkeita kannattaa myydä, kun ne kääntyvät laskuun ja varat sijoittaa korkomarkkinoille. (Puttonen & Repo 2003, 15) Koska arvopaperimarkkinat ovat kuitenkin suhteellisen tehokkaat, eli osakkeiden arvojen vaihtelut ovat ennalta arvaamattomia, on lähes mahdotonta tietää oikeaa sijoitusajankohtaa.

Säästämisestä on turhaa tehdä itselleen liian isoa asiaa. Säästämiseen ei tarvita suurta alkupääomaa eikä tarvitse olla rikas säästääkseen. On säästäjästä riippuvaista, halutaanko säästää kerralla suuria summia vai kerätä säästöjä pienissä erissä. Kuukausisäästäminen sopii kaikille, joilla on vakituisia tuloja. Pienempiä summia on helpompi laittaa säästöön ilman, että oma talous kärsisi. Säästettävä summa on suunniteltava oman taloudellisen tilanteen mukaan ja suhteutettava talouden muiden menojen kanssa. Säästettävä summa ei saa olla pois päivittäisistä menoista kuten asuminen, ruoka ja vaatteet.

Sijoitusaika määrittää sen, minkälaisia sijoitustuotteita kannattaa valita. Mitä suurempi riski sijoituksessa on, sitä pidemmän sijoitusajan se vaatii, sillä riski tasoittuu pitkällä aikavälillä. Sijoitusaika on rahastoissa ja osakkeissa ainoastaan viitteellinen, sillä sijoituksesta voi luopua melkein koska tahansa. Sijoituksista, joissa aika on sidottuna, on vaikeampi luopua niin halutessaan. Oma sijoitusaikaa miettiessä täytyy oma varallisuus jakaa käyttövaroihin, lähitulevaisuuden säästöihin ja pitkän ajan säästöihin.

Riski ja tuotto kulkevat käsi kädessä, jolloin matala riski tarkoittaa matalaa tuottoa, kun taas korkea riski mahdollistaa korkean tuoton. Ennen säästämisen aloittamista on selvítettävä oma riskinsietokyky. Riskinsietokyky tarkoittaa sitä, kuinka paljon kestää sijoituksissaan tappioita. Ihmiset ovat erilaisia. Toiset sietävät enemmän riskiä, koska haluavat sijoittamilleen tuotteilleen enemmän tuottoa. Toisille tärkeintä on, että pääoma säilyy, vaikka tuotto ei olisikaan niin suuri. Säästämisen perustuotteista tilit ovat matalariskisiä ja osakkeissa riskiä on paljon.

Lyhytaikaisiin sijoituksiin kannatta valita korkosijoitukset, jotka eivät juuri ylitä inflaatiota mutta tuotto on varma ja pääoma turvattu. Pienellä riskillä on mahdollista saada säästöilleen inflaatiota parempaa tuottoa ilman pelkoa suuresta tappiosta. Mikäli oma riskinsietokyky sietää sijoitukset, jotka voivat olla tappiollisiakin, on mahdollisuus saada tuottoa inflaation jälkeen. Oma riskinsietokykyä voi testata aloittamalla turvallisesti ja lisäämällä riskiä tasaisesti. Kirjassa *Elämäsi rahat* varoitetaan inflaatiosta vaikutuksesta sijoitusten tuottoihin. Kirjassa kerrotaan, kuinka rahaston tai varainhoitoyhtiön tulee kertoa, mikäli sijoitus voi yhtä hyvin nousta tai laskea. Sijoittajalle ei tarvitse kertoa, että tuotto voi olla nolla. Kaikki tuotto, joka on alle inflaation, on negatiivista. (Hultkrantz & Masalin 2007, 169.)

Kiinnostus markkinoiden seuraamiseen vaikuttaa sijoituspäätöksissä olennaisesti. Mikäli osakemarkkinoiden seuraaminen ei kiinnosta lainkaan ja seuraaminen on enemmän pakollista kuin mielekästä, on parempi valita säästämisratkaisuja, jotka eivät vaadi sijoitusten jatkuvaa seuraamista. Korkean riskin sijoitukset vaativat markkinoiden seuraamista jo ennen sijoituspäätöstä. Sijoitusten arvon kehityksen seuraaminen on tärkeää ja on oltava tietoinen, milloin sijoituksista on hyvä luopua. Markkinoiden seuraaminen ei ole pakollista mutta välttääkseen pahimmat tappiot, on siitä suurta hyötyä. Päivittäin ei markkinoita tarvitse tavallisen säästäjän seurata, sillä se ei tuo sijoitukselle lisäarvoa. Arvokasta on kuitenkin tietää asioista, jotka vaikuttavat yleisesti markkinoihin ja sitä kautta omiin sijoituksiin.

Summan, sijoitusajan, riskinsietokyyn ja kiinnostuksen markkinoihin miettiminen ei aina välttämättä riitä sopivan säästämisen tuotteen löytämiseksi. Säästäjästä riippuen saattaa olla asioita, joita pitää ottaa huomioon. Tärkeintä on löytää itselle sopiva säästämisen ratkaisu. Markkinoilla on paljon valmiita sijoitusratkaisuja, joilla voi säästämisen aloittaa. Lisäksi useat pankit ja pankkiiriliikkeet tarjoavat sijoitusneuvontaa oikean säästämisen tuotteen löytämiseksi.

Säästämistä aloittaessa on otettava huomioon kenelle säästää. On eri asia säästää itselle kuin jollekin muulle. Mikäli säästetään itselle, voi tuotteen valita oman riskitason mukaan ja säästöjen kehityksestä vastataan ainoastaan itselle. Säästettäessä toiselle, esimerkiksi lapselle, täytyy huomioida tuotteen valinnassa hänet. Muille kuin omalle lapselle säästettäessä täytyy olla henkilön suostumus.

Säästämisen päämäärä vaikuttaa oleellisesti säästämisen tuotteen valitsemiseen, sillä jos päämäärä on lähitulevaisuudessa jokin hankinta, ei rahoja voi sitoa pitkäksi aikaa eikä riskiä kannata ottaa, sillä pienellä aikavälillä riskisijoitusten riski kasvaa vielä suuremmaksi. Jos taas säästetään lapselle tai vaikka eläkepäiviä varten, voi riskiä ottaa enemmän. Pitkän ajan sijoituksissa suuri riski tasoittuu ajan kuluessa ja näin pääsee osalliseksi myös suurempiin tuottoihin.

Säästämisen ei tarvitse olla muuta kuin rahan siirtämistä toiselle tilille. Tällaisen säästämisen tarkoituksena on usein varautuminen tuleviin menoihin. Vararahaston kerääminen on järkevä tapa turvata oma talous äkillisten menojen varalta. Säästössä oleva summa ei tarvitse välttämättä olla suuri vaan sellainen, joka kattaa esimerkiksi uuden kodinkoneen hankinnan tarvittaessa.

Säästämissäpäätöksiin vaikuttaa usein, onko säästäjä mies vai nainen. Naisten rahan käyttö on erilaista kuin miehien. Ei toki voida yleistää kaikkien naisten tai kaikkien miesten rahan käytön olevan samanlaista mutta suurin osa naisista ja miehistä käyttäytyy rahan kanssa keskenään samalla tavalla. Yleisemmin naiset suhtautuvat rahaan käytännönläheisesti ja miehet taas pitävät sitä tietynlaisena vallan välineenä. Naisten suhtautuminen rahaan tulee hoivavietistä. Naiset haluavat pitää huolta lähimmistään ja rahan avulla he voivat tarjota perheelleen ruokaa, vaatteita ja katon pään päälle. Miehet ajattelevat rahaa mahdollisuutena parempaan arkeen. Kirjassa *Naiset ja raha* verrataan naisten ja miesten rahankäytön eroja afrikkalaisen kylän kehitysyhteistyöhön. Siellä äidit huolehtivat ja valvovat koko kylän etua ja miehet rakentavat itselleen paikkoja kokoontua. (Simonen 2008, 37.)

Naiset osaavat arvioida omaa riskinsietokykyään realistisesti, riskit ovat maltillisia ja sijoitukset pitkiä. Verrattuna miesten oman riskinsietokyvyn ylittäviin sijoituksiin ja useiden sijoituksilla käytävien kauppojen täyttämän sijoituspolitiikkaan, naiset saavat usein sijoituksillaan parempia tuottoja. Naisille sijoittaminen on säästämistä. Vaikka nainen sijoittaisi suuriakin summia, hän ei koe itseään sijoittajaksi vaan kokee sijoittamisen kylmänä ja maskuliinisena. Naisten onnistuminen sijoituksissa johtuu heidän turvallisuudenhakuisuudesta ja riskin karttamisesta. Liian ison riskin ottaminen tuottaa vähemmän kuin pienet voitot säännöllisesti ja jotenkin varmasti useiden vuosien ajan. (Myllyoja & Kullas 2010, 93-94.) Naiset ovat pitkäjänteisempiä ja haluavat sijoituksissaan välttää liiallista markkinoiden seuraamista. Miehet ovat valmiimpia vaihtamaan sijoituskohteita ja kotiuttamaan voittoja välillä. Naisten ratkaisut on tehty pitkälle tulevaisuuteen ylettyviksi.

Koska naisten suhtautuminen rahaan on käytännönläheisempi kuin miehillä, ovat naiset usein sijoituksissaan varovaisempia. Naisilla on pelko elannon menettämisestä. Oman varallisuuden menettämisen lisäksi naisilla on usein huoli, miten sijoituksissa menettämät varat vaikuttavat läheisten hyvinvointiin. Se, että naiset ovat sijoituksissaan varovaisia, ei tarkoita heidän karttavan riskiä. Riskin ottaminen ainoastaan vaatii pidemmän mietintäajan. Naisten päätösten tekoon vaikuttaa oleellisesti riskisijoitusten mahdollisen tappion suuruus. Ilman tätä sijoituksen tuottamaa tappiota on tultava toimeen.

Naisten tapa sijoittaa ottaa huomioon muutokset omassa elämässä ja on siksi yksilöidysti parempi tapa sijoittaa. Pelkkä markkinoiden muutosten seuraaminen ei anna hyvää pohjaa sijo-

tuksille vaan muutokset omassa elämässä on oleellisempia. Markkinoihin vaikuttaminen on mahdotonta mutta elämäntilanteen vaihtuessa on hyvä tarkistaa oma riskinsietokyky ja muokata sijoitukset sen mukaisiksi. (Myllyoja & Kullas 2010, 94.)

Meidän perhe - lehdessä oli elokuussa 2010 artikkeli säästämisestä äitinä. Artikkelissa kerrottiin, kuinka äitien lasten kanssa kotona vietettyjen vuosien aikana heidän palkkatulonsa ovat huonommat ja samalla he menettävät etenemismahdollisuuksia. Artikkelissa on taloustoimittajien Emilia Kullaksen ja Ninni Myllyojan kannustuksia naisille aloittaa sijoittaminen. Naiset kehottavat sijoittamaan lapselle säästettäviä rahoja, sillä sijoitusaika on niin pitkä ja tilillä varoja söisi inflaatio. Äitejä kannustetaan ottamaan selville tietoja yrityksestä ennen sijoituspäätöstä, joihin sijoittavat mutta jatkossa seurantaa ei tarvitse tehdä enää niin aktiivisesti. (Hongisto, 2010, 72-75.)

5 Säästämisen tuotteet

Säästämisen tuotteita on useita ja valinta niiden välillä voi joskus osoittautua jopa hankalaksi. Työn kannalta ei ole oleellista esitellä kaikkia säästämisen muotoja ja siksi seuraavaksi ainoastaan yleisimmät säästämisen muodot. Säästämisen muotoja valitessa katsoin tarpeelliseksi esitellä ne, jotka sopivat erityisesti lapselle säästämiseen.

5.1 Pankkitili

Pankkitili on sijoituksista turvallisin ja likvidein. Sen huonona puolena on huono korko, mikä tarkoittaa huonoa tuottoa. Pankkitili sopii säästämiseen, jossa tarkoitus ei ole lisätä varallisuutta vaan ainoastaan säästää rahaa tulevia hankintoja varten tai vararahastoksi. Käyttötilillä on usein inflaatiota paljon pienempi korko. Inflaation johdosta nyt säästettävällä summalla on tulevaisuudessa pienempi ostoarvo. Tästä syystä suuria summia ei kannata pitää tilillä, koska todellisuudessa niiden arvo laskee koko ajan. Lisäksi tilille maksettavasta korosta peritään joka kerta lähdevero.

Jotta säästäminen tilille onnistuu, on säästämislle oltava tarkoitus ja säästämisen oltava suunnitelmallista. Rahojen säästymistä on haluttava itse, jotta säästöjä todella kertyy. Tililtä rahan käyttää helposti muuhun kuin alun perin oli suunniteltu. Säästäminen on tietysti vapaaehtoista ja omia varojaan voi tuki käyttää, mikäli niitä tarvitsee. Tilille kannattaa säästää varoja, joiden säästöaika on yhdestä kolmeen vuotta.

Suomalaisten eniten suosima sijoitusmuoto on pankkitalletukset. Vuonna 1995 76 % suomalaisten kotitalouksien rahallisuusvaroista oli pankkitalletuksissa ja 2005 vielä 50 %. Ruotsalaisten vastaava luku oli vuonna 2005 25 %. (Hultkrantz & Masalin 2007, 176) Suomalaiset siis suosivat

turvallisia säästömuotoja. Usein taustalla suomalaisten arkuuteen sijoittamisessa liittyy huonot kokemukset sijoittamisesta. Lisäksi usein sijoitustuotteista tiedetään hyvin vähän ja niitä pidetään ammattisijoittajan tuotteina.

Määräaikainen sijoitustili on vaihtoehto tilisäästämislle. Määräaikaiselle sijoitustilille säätettävä summa sidotaan tietyksi ajaksi ennalta määrättyyn korkoon. Korko määräytyy markkinakorkojen mukaan ja mikäli korot ovat alhaalla, ei korko ole korkea tälläkään tilillä. Lisäksi varat on sijoitettava tietyksi ajaksi ja jos haluaa purkaa talletuksen, joutuu siitä useimmiten maksamaan purkukustannuksia ja saattaa menettää koron lisäksi myös pääomaa.

5.2 Rahastot

Rahastot ovat usein sijoitusmuotona hyvin pelottavia. Pelottavuus johtuu usein siitä, että niistä tiedetään liian vähän. Koko rahasto-käsitys saattaa olla joko väärä tai sitten niistä ei ole käsitystä lainkaan. Usein rahastot yhdistetään suoriin osakesijoituksiin ja siksi sopivan rahaston valinnan ajatellaan vaativan taustatyötä ja tutustumista markkinoihin. Usein pelätään niihin sisältyvää riskiä. Rahastot ovat kuitenkin helpompia hankkia ja omistaa kuin suorat osakkeet, eikä niiden kehitystä tarvitse välttämättä seurata niin tarkasti. Rahastoissa sijoittaja hankkii rahasto-osuuksia. Omistusosuuden mukaan sijoittaja hyötyy rahaston arvon kehityksestä.

Kirjassa Mitä jokaisen kotiäidin (ja muidenkin naisten) tulee tietää sijoittamisesta kerrotaan rahastojen idean olevan seuraavanlainen. Rahastoyhtiö kerää sijoittajilta rahaa isoksi potiksi. Tämän ison potin rahaston salkunhoitaja sijoittaa parhaaksi katsomallaan tavalla useisiin eri kohteisiin rahaston sääntöjen mukaisesti. Tuotot jaetaan omistussuhteessa rahaston osuuden omistajille. (Myllyoja & Kullas 2010, 147.) Rahastoihin sijoittaminen on siis kuin antaisiin jonkun parhaaksi katsomallaan tavalla hoitaa rahojasi sinun itsesi valitsemalla viitekehysellä. Rahastojen kautta pienempi sijoittaja pääsee sijoittamaan markkinoihin, mihin sijoittaminen muuten olisi mahdotonta.

Rahastot voidaan jakaa korko-, osake- ja yhdistelmärahastoihin. Yhdistelmärahastot ovat yhdistelmiä korko- ja osakerahastoista. Rahastot voivat olla myös niin sanottuja rahastojen rahastoja, mikä tarkoittaa että rahasto sijoittaa varansa toisiin rahastoihin. Rahaston säännöt sanelevat, millä viitekehysellä rahastonhoitaja voi toimia. Matalariskiset korkorahastot ovat lähimpänä tilisäästämistä ja korkean riskin omaavat osakerahastot suoraa osakesijoittamista.

Korkorahastot sisältävät riskiä rahastoista vähiten, sillä sijoitukset sijoittuvat korkomarkkinoille. Kuten kaikissa rahastoissa, korkorahastoissa on riskiä mutta arvon heilahtelut ovat pienemmät ja usein hitaammat. Tuottokin on pienempää korkopuolella matalamman riskin takia.

Yhdistelmärahasto on rahasto, joka sijoittaa sekä korkoinstrumentteihin että osakkeisiin. Rahaston sääntöjen mukaan salkunhoitaja voi markkinatilanteen mukaan muuttaa korkojen ja osakkeiden painotusta rahaston sisällä. Yhdistelmärahaston riski ja tuotto on korkeampi kuin korkorahastoissa mutta osakerahastoja pienempi.

Osakerahastoissa tuotto on parempaa kuin korko- tai yhdistelmärahastoissa mutta riski pääoman menettämisestä on suurempi. Osakerahasto voi olla tiettyyn markkinaan tai maahan sijoittava. Osakerahastoja merkittäessä on oltava kiinnostunut sijoituksia kohtaan ja valittava rahasto, jonka uskoo parhaiten tuottavan. Tietysti omat mieltymykset esimerkiksi jotakin maata kohtaan, saattaa vaikuttaa sijoituspäätökseen. Valittavana on myös rahastoja, jotka eivät ole niin tiukasti sidottuna ainoastaan yhteen maahan tai markkinaan.

5.3 Osakkeet

Kirjassa Mitä jokaisen kotiäidin (ja muidenkin naisten) tulee tietää sijoittamisesta kerrotaan osakkeesta hyvin selkeästi. Osakkeen kerrotaan olevan osuus yhtiöstä. Osakkeen omistaja omistaa siis osan yrityksestä ja kun yritys tekee voittoa, se maksaa osan siitä osinkoina osakkeen omistajille. Inflaatio siirtyy osakkeiden arvon nousuun välillisesti. Kun esimerkiksi yrityksen yhteistyökumppani nostaa omia hintojaan, joutuu yritys nostamaan omien tuotteidensa ja palvelujen hintoja. Hintojen nosto vaikuttaa yrityksen liikevoiton kasvuun, mikä vaikuttaa osinkojen suuruuteen. Näin ollen yrityksen osakkeen arvo ei laske vaan kasvaa. (Myllyoja & Kullas 2010, 133.)

Osakkeisiin sisältyy aina erittäin paljon riskiä. Riski voi olla jopa niin suuri, että konkurssissa osakkeen omistaja menettää kaiken yhtiöön sijoittamansa omaisuuden. Osakesijoittajan on oltava kiinnostunut sijoittamisesta. On seurattava yritystä, jonka osakkeita omistaa sekä osakkeiden arvon kehitystä. Yrityksen seuraaminen on tärkeää, sillä sitä kautta saa osto- ja myyntisuosituksia. Mikäli yritys esimerkiksi panostaa tuotantoon ja hankkii uuden koneen, jolla nopeuttaa toimitusaikoja, saattaa osakkeen hinta laskea hankinnasta johtuvan tuloksen laskun takia. Osakkeiden ostaminen saattaa silloin olla kannattavaa, sillä hinta on halpa ja uusi kone parantaa tuotantoa jatkossa. Tuotannon paraneminen todennäköisesti nostaa yrityksen tulosta, joka vaikuttaa osakkeen hintaan korottavasti.

Kun sijoittamisessa puhutaan hajauttamisen tärkeydestä, tarkoitetaan hajauttamisella eri sijoitusvaihtoehtojen lisäksi hajauttamista niiden sisällä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi osakkeita tulisi hankkia hajautetusti eri yrityksistä. Yhden osakkeen salkussa riski on erittäin suuri, koska arvon vaihtelut muodostuvat ainoastaan vain tämän yhden yrityksen menestyksen ja tappion perusteella. Kun salkku on hajautettu ja siinä on useita eri osak-

keita eri toimialoilta, yksittäisen yrityksen osakkeen arvon vaihtelut eivät vaikuta niin voimakkaasti.

Monet pitävät osakkeista sijoitusmuotona, koska ne ovat niin läpinäkyviä. Tiedät tarkalleen mitä omistat. Arvon vaihtelukin on helpompi ymmärtää, kun yritystä ja sen menestystä voi seurata. Pörssiyritykset ovat lisäksi velvoitettuja antamaan tietoa yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Vaikka riski on suuri, ainakin sijoittajalla on mahdollisuus saada tarpeeksi tietoa, mihin hän on rahansa sijoittanut.

Useimmiten osakkeita ostetaan jälkimarkkinoilta eli pörssistä. Osakkeita voi ostaa myös antien kautta tai johdannaisilla. Anteja on erilaisia mutta yleisimpiä ovat listautumisanti ja osakeanti. Listautumisannista puhutaan kun yritys listautuu pörssiin ja osakeannissa annetaan osakkeen omistajille merkintäoikeuksia, joiden perusteella hän voi merkitä uusia osakkeita (Myllyoja & Kullas 2010, 134). Johdannaisia on muun muassa optiot, warrantit, futuurit, termiinit ja sertifikaatit. Johdannaisilla hankitaan osakkeita sovittuun hintaan myöhemmin.

5.4 Joukkolainat ja indeksilainat

Joukkolainat ovat usein valtion, kunnan tai pankin liikkeelle laskemia joukkovelkakirjoja. Näissä sijoittaja lainaa rahansa jollekin edellä mainituista tietyksi ajaksi ja lainaamastaan rahasta hän saa tuottoa korkona. Joukkovelkakirjoissa, varsinkin valtion liikkeelle laskemassa, korot ovat usein melko huonoja, mikä johtuu valtion hyvästä takaisin maksukyvystä eli riski että valtio jättää lainan maksamatta on erittäin pieni (Myllyoja & Kullas 2010, 140.)

Valtion, kuntien ja pankkien joukkolainoissa on tavallista viiden vuoden laina-aika ja korko on usein kiinteä ja määritelty etukäteen koko laina-ajalle. Kuitenkin mikäli lainan hinta ostohetkellä eli emissiokurssi on korkea, tuotto prosentti laskee ja kurssin ollessa matala se nousee. Käytännössä mitä halvemmalla ostat joukkolainan, sitä enemmän saat tuottoa, koska nimellispääoma palautetaan koron kanssa eräpäivänä. Lainoihin liittyy korkoriski. Mikäli yleinen korkotaso nousee huomattavasti laina-aikana, saa sijoittaja silti ainoastaan sovittua korkoa. Lisäksi lainaan liittyy riski liikkeeseenlaskijan takaisinmaksukyvystä mutta valtion ja kuntien joukkolainoissa tämä riski on yleisesti hyvin pieni. Joukkolainoista saadusta korosta maksetaan lähdevero.

Yksi joukkolainojen muoto on indeksilainat. Indeksilainoissa tuottoa haetaan indeksin, kuten jonkin raaka-aineen noususta. Ideana on, että sijoittaja sijoittaa pääoman lainaan ja lainan eräpäivänä hänelle maksetaan pääoman lisäksi mahdollinen tuotto. Huonoin tilanne on siis, ettei tuottoa tule vaan rahat ovat olleet laina-ajan sijoitettuna tuottamattomina. Myös indeksilainan tuottoon vaikuttaa emissiokurssi eli se, mitä sijoittaja maksaa kyseisestä tuotteesta.

Indeksilainan tuotto määräytyy indeksinä käytetyn kohde-etuuden arvon kehityksestä. Indeksilainoissa on usein olemassa kaksi eri versiota, joista toinen on perusversio, jonka merkintähinta vaihtuva mutta noin 100% ja toinen suurempaa tuottoa hakeva versio, jonka merkintähinta on jo lähtökohtaisesti enemmän. Suuremman merkintähinnan ja nimellisarvon erotus on riski, jonka sijoittaja ottaa tuottohakuisemmassa versiossa ja tämän summan verran hän häviää, mikäli tuottoa ei lainaan tule. Lainan nimi antaa usein tiedon lainan sisällöstä ja kertoo kohde-etuuden. Koska lainassa luvataan nimellispääoma takaisin eräpäivänä, laina rakennetaan niin, että suurin osa sijoituksista talletetaan laina-ajaksi korkosijoituksiin ja pieni osa sijoitetaan indeksiin. Tämä siksi, että korkomarkkinoilta varmistetaan nimellispääoman takaisinmaksu. Suurempi riskisessä versiossa tuotto mahdollisuus on suurempi, koska enemmän rahaa voidaan sijoittaa suoraan indeksiin, josta saadaan mahdolliset tuotot lainalle.

Indeksilainaan ei ole täysin pääomaturvattu ratkaisu, vaikka lainaehdoissa luvataankin nimellispääoma takaisin eräpäivänä. Lainaan liittyy liikkeeseenlaskijariski mikä tarkoittaa, että laina ei kuulu valtion suojauksen piiriin. Mikäli yritys, joka on laskenut liikkeelle lainan, menee konkurssiin eikä pysty maksamaan sitä takaisin, voi sijoittaja menettää sijoitetun summan kokonaan. Indeksilainat luetaan usein joukkolainoihin. Alaikäiselle lapselle ei voi merkitä indeksilainaa lapsen varoilla ilman maistraatin lupaa, sillä niiden hinta ei ole vakio. Jälkimarkkinoilta indeksilainoja voi ostaa alaikäisellekin.

5.5 Eläkevakuutukset

Eläkevakuutusten tarkoituksena on parantaa tulotasoa eläkkeelle jäännin jälkeen. Eläkevakuutuksia on monenlaisia ja varmasti jokaiselle löytyy omansa. Keväällä 2010 tullut pitkäaikaissästämiseen liittyvä lakiuudistus toi mukanaan oman eläkevakuutustuotteen PS-sopimuksen. Lyhenne PS tulee sanasta pitkäaikaissästäminen. PS-sopimuksen sisään saa muun muassa rahastoja, osakkeita, indeksilainoja ja tietysti tavallisen tilin. Markkinatilanteen mukaan sijoittaja voi tuotteen sisällä vaihtaa sijoituskohteita. (Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2010.)

Eläkevakuutuksiin liittyy myös verohyötyjä. Valtio tukee eläkesäästämistä. Eläkesäästäjä voi vähentää eläkkeeseen säästämänsä summat verotuksessaan 5 000 euroon saakka. Vähennys tehdään pääomaverotuksesta ja mikäli sijoittajalla ei ole verovuonna verotettavaa pääomatuloa hän voi tehdä alijäämähyvityksen ansiotuloverotuksestaan. Lisäksi tuotteiden vaihtaminen eläkevakuutuksen sisällä on mahdollista ilman verojen maksamista myyntivoitosta. Kun eläkettä aletaan nostaa, maksetaan silloin verot pääomatuloveron mukaisesti. Nykyinen pääomavero on 28 %.

Tuotteen hinnoittelu riippuu tarjoavasta yrityksestä ja hinnoittelussa on suuriakin eroja. Tuotteen palkkioiden lisäksi kustannuksia saattaa tulla tuotteen sisällä olevista palveluista, niiden hankkimisesta ja myynnistä.

Mikäli eläkesäästöt eivät ole sidottuna henkivakuutukseen, sijoittajan kuollessa varat menevät suoraan vakuutusyhtiölle. Siksi onkin tärkeää muistaa tarkistaa, että kuoleman tapauksessa edunsaajina ovat omaiset tai muu itse määrittämä taho vakuutusyhtiön sijaan. Ennen eläkesäästöillä saattoi antaa lähiomaisilleen perintöverovapaasti jopa 35 000 euroa lähiomaista kohden. Nykyään tätä etua ei eläkevakuutuksissa ole.

5.6 Sijoitusvakuutukset

Sijoitusvakuutuksissa sijoitus tehdään tietylle ajalle. Aika voi olla esimerkiksi vuosissa tai sijoitus voidaan tehdä erääntymään sijoittajan ollessa tietyn ikäinen. Sijoitusvakuutukset ovat hyvin samantapaisia kuin eläkevakuutukset. Tuotteen sisällä voit sijoittaa tiettyihin sijoituskohteisiin ja muutoksissa tuotteen sisällä säästyy pääomaveron maksamiselta myyntivoitosta. Vero maksetaan tuotteen erääntyessä. Sijoitusvakuutusten kautta voi tällä hetkellä lähiomaiselle lahjoittaa verovapaasti 8 500 euroa kolmen vuoden välein normaalin 3 999 euron lisäksi.

Sijoitusvakuutuksen voi tehdä erääntyväksi itselleen tai määrittämälleen henkilölle. Usein sijoitusvakuutusta käytetään perintösuunnittelussa halutessa siirtää kertyneitä varoja lapsille ja lapsenlapsille hyödyntäen veroedun. On kuitenkin muistettava, että verotus saattaa muuttua sijoituksen aikana. Hetemäen työryhmä ehdotti loppuvuodesta 2010 säästöhenkivakuutusten poikkeuksista lahjaveron osalta luopumista (Valtiovarainministeriö 2010).

5.7 Muut säästämisen muodot

Seuraavaksi käsittelen säästämisen muotoja, joita ei usein mielletä säästämiseksi. Ne kuitenkin ovat mielestäni olennainen osa lapselle säästämistä. Lapselle voi siis säästää muutakin kuin rahaa. Usea nuori mielellään ottaa vastaan rahaa ja hankkii sillä itselleen mieleistä mut- ta tavaroita hankkimalla varmistaa, että raha käytetään järkevästi. Tietysti on kunnioitettava lahjan saajaa ja hänen mieltymyksiään.

Vaikka vanhemmat ostavat asunnon itselleen, usein lapset perivät asunnon ja hyötyvät näin vanhempien heille kerryttämästään perinnöstä. Usein asunto muodostaakin suuren osan perinnöstä. Asunnossa on usein kiinni suuriakin summia. Asuntolainan maksaminen harvoin mielletään säästämiseksi vaikka maksaessaan pankille velkoja, sijoittaa itse asiassa joka kuukausi yhteen sijoitusmuodoista eli asuntovarallisuuteen. Lopulta asunto on kokonaan oma ja säästösuunnitelma toteutunut.

Ennen vanhaan oli tapana ja hyvin yleistä tehdä lapselle kapiokirstu, joihin sitten kerättiin kappioita omaa taloutta varten. Kappioilla tarkoitetaan taloustarvikkeita ja muita hyödyllisiä tavaroita, joilla lapsi voi aloittaa elämän aikanaan omassa kodissa. Tämä perinne ei ole mihinkään kadonnut, ehkä hieman harvinaistunut ja muuttanut muotoaan. Nykyään kirstut ovat kadonneet mutta tavaroita kerätään ilman sitä.

Säästämistä lapselle on myös erilaisten arvotavaroiden kuten korujen tai taideteosten antaminen lapselle. Arvotavaroita harvoin vaihdetaan rahaksi suureksi osaksi siitä syystä, että niihin liittyy tunnearvoa. Niiden antaminen lapselle voidaan kuitenkin lukea säästämiseksi. Osakkeisiin saattaa liittyä tunnearvoa ja niitä ei koskaan myydä ja ne ovat säästämisen muotona hyvin tunnettuja. Arvotavarat siirtyvät usein sukupolvelta toiselle ja säilyvät suvussa usean sukupolven ajan. Arvotavaroiden lahjoittamista arvostetaan niihin liittyvän tunnearvon takia, ei niinkään niihin liittyvän rahallisen arvon mukaan. Arvotavaroita voi lahjoittaa uutenakin, jolloin rahallinen arvo korostuu.

6 Riskit

Riskillä on usein hyvin negatiivinen kuva. Sana riski tulee kuitenkin latinankielisestä sanasta "risicum", mikä tarkoitti alun perin "mahdollisuutta". Riski sisältää siis käsitteenä tappion lisäksi voiton mahdollisuuden. (Kallunki, Martikainen & Niemelä 2007, 23.) Usein riskiä halutaan kaihtaa juuri sen negatiivisen luonteen takia. Riski on kuitenkin ainoa seikka, jolla voi tavoitella suurempia voittoja sijoituksilleen. Riski ja tuotto kulkevat käsi kädessä, riskin kasvaessa tuottomahdollisuudetkin kasvavat.

Säästämiseen ja sijoittamiseen liittyy aina jonkinlaista riskiä. Onko riski sitten merkittävä, riippuu sijoittajasta. Tilitalletukset sisältävät hyvin vähän riskiä ja niiden riskit ovat usein mitättömiä sijoittajalle. Mikäli haluaa säästöilleen tuottoa, on uskallettava ottaa riskiä. Melkein riskittömät säästökohteet tuovat sijoittajalle hyvin pieniä tuottoja. Kaikille riskin ottaminen ei sovi esimerkiksi perhe- tai työtilanteen takia. Hyvällä taustatyöllä riskejä voidaan kuitenkin pienentää.

Riskien ei saa antaa liikaa vaikuttaa sijoituspäätökseen mutta niiden olemassaolosta on hyvä ottaa selvää. Varsinkin sijoituskohteita valitessa on hyvä ottaa selvää, mitä riskejä liittyy mihinkin sijoitusmuotoon. Vaikka suurin osa riskeistä onkin sijoittamisen kannalta mahdollisesti yhdentekeviä, riskit on tiedostettava, jotta niitä osataan käsitellä.

6.1 Korkoriski

Korkoriski liittyy tilituotteisiin, jossa sijoitusaika ja korko on sidottu. Riskillä tarkoitetaan vaaraa yleisen korkotason noususta talletuksen aikana. Markkinatilanteessa, jossa korot ovat matalalla, talletuksen sitominen pitkäksi aikaa kiinteään korkoon ei ole hyväksi. Loppuvuodesta 2008 alkanut matalan koron jakso on ollut erittäin epäedullinen kiinteille talletuksille, sillä korot ovat olleet matalalla mutta nousseet kuitenkin hitaasti ja lisää nousua on odotettavissa jatkossakin. Siksi ainoastaan lyhyet sijoitukset tai markkinoita mukailevat talletukset ovat hyviä tässä markkinatilanteessa.

Korkoriski sisältää myös positiivisen vaihtoehdon. Tuotteessa, jossa varat on sidottu tiettyyn aikaan ja korkoon, voi sijoittaja hyötyä korkojen laskiessa. Kun korot lähtevät laskuun pysyy kiinteä korko samana ja markkinatilanteeseen nähden korkeana. Korkoriski ei kuitenkaan voi vähentää pääomaa, joten sen merkitys sijoitustuotteen valinnassa on hyvin pieni.

6.2 Liikkeellelaskijariski

Liikkeellelaskijariski muodostuu talletuksen vastaanottajan takaisinmaksukyvyistä. Talletussuojarahasto turvaa säästäjien talletukset 100 000 euroon saakka. Turva nousi vuoden 2011 alussa 50 000 eurosta 100 000 euroon. Talletussuojarahasto turvaa säästöt tilanteessa, jossa talletuksen vastaanottaja on takaisinmaksukyvytön. Talletussuojarahastoon kuuluvat Suomes- sa kaikki suomalaiset talletuspankit eli liike-, osuus- ja säästöpankit. Mikäli pankin kotivaltio ei ole Suomi vaan täällä on ainoastaan sivukonttori, kuuluu pankki kotimaansa turvajärjestelmään. Esimerkkinä Handelsbanken, joka kuuluu Ruotsin suojausjärjestelmän piiriin. (Finanssi- valvonta 2010.)

Vaikka pankki kuuluisikin talletussuojan piiriin, ei ole kuitenkaan varmaa, että kaikki säästämisen tuotteet kuuluisivat siihen. Usein talletussuoja suojaa oikeastaan vain tilitalletuksia. Rahastot, osakkeet, indeksilainat, joukkolainat, johdannaiset sekä warrantit eivät kuulu suojan piiriin. Tämän takia, vaikka indeksi- ja joukkolainoissa luvataan eräpäivänä sijoittajalle takaisin pääoma ja mahdollinen tuotto, ei tuotetta voida sanoa pääomaturvatuksi. Tuotteen tarjoavan pankin vakavaraisuus on siis punnittava tällaista sijoitusta tehtäessä.

6.3 Yritysriski

Yleisin yritysriski liittyy osakkeisiin. Sijoittamalla kaikki rahansa yhden yrityksen osakkeisiin, kasvaa riski siitä, että juuri kyseisen yrityksen johto epäonnistuu ja yritys joutuu tappiokier- teeseen. Pahimmassa tapauksessa tämä tarkoittaa konkurssia, mikä on kuitenkin pörssiyhtiöil- le erittäin harvinaista. Usein huonosti menevän yrityksen ostaa ja pelastaa jokin toinen yritys

ja konkurssi vältetään. Osakkeen hinta saattaa kuitenkin laskea suuresti. (Hultkrantz & Masalin 2007, 136.)

Vaikka suurimmalta osalta yritysrisi liittyy osakkeisiin, riski sisältyy osaan tilitalletuksiakin. Talletussuojan ulkopuoliset talletukset ja sijoitukset on mahdollista menettää pankin ollessa maksukyvytön. Yritysrisiä on myös valtion, kuntien ja pankkien joukkolainoissa. Ne eivät kuulu talletussuojan piiriin vaan konkurssissa koko sijoitettu pääoma on vaarassa.

Sijoitustuote, joka ei juuri sisällä yritysrisiä ovat rahastot. Rahastoissa on niin hyvä hajautus, että yhden yrityksen huono menestys tai konkurssi ei juuri vaikuta rahastoon. Lisäksi lainsäädäntö, joka koskee rahastojenhoitoa, kieltää rahaston sääntöjen vastaisen rahastojen arvopapereiden hyödyntämisen. Eli vaikka rahastoyhtiö menisi konkurssiin, sijoittajan varat säilyisivät. (Hultkrantz & Masalin 2007, 138.)

6.4 Markkinariski

Markkinariski on riski, jota varten ei voi juurikaan varautua. Se koskee kaikkia säästämisen muotoja. Markkinariskillä tarkoitetaan yleistä markkinoiden ja korkojen laskua. Osakkeissa tämä ei tarkoita koko salkun menettämistä mutta huomattavaa arvon alentumista ja talletuksissa korkojen laskua mikä tarkoittaa tuoton huononemista. Myös asunto- ja metsäsijoitukset sisältävät runsaasti markkinariskiä.

Tällainen markkinoiden yhtäaikainen laskeminen tapahtui juuri syksyn 2008 jälkeen. Yleisesti tätä kutsuttiin taantumaksi tai jopa alkavaksi lamaksi. Moni sijoittaja koki salkussaan huomattavia tappioita. Ensin taantumalle kaavailtiin seuraajaksi kovaa nousua mutta alku on ollut rauhallinen ja nyt kaksi vuotta myöhemmin markkinat alkavat vihdoinkin elpyä ja nousta kuopastaan.

6.5 Ajoitusriski

Ajoitusriskillä tarkoitetaan riskiä ostaa kalliilla ja myydä halvalla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ostaa osakkeita, rahastoja tai vaikka asunnon markkinoiden ollessa suotuisia ja oston jälkeen niiden arvo alkaa laskea. Ajoitusriskiä on myös osakkeiden, rahastojen ja asunnon myyminen silloin, kun markkinat ovat laskussa ja sijoitukset tappiollisia, mikäli niiden arvo nousee myynnin jälkeen. (Hultkrantz & Masalin 2007, 142.)

Paras tapa välttää ajoitusriskiä on sijoittaa osissa. Joitakin sijoitusmuotoja ei voi toteuttaa osissa, kuten asunnon ostamista. Usein osakkeiden ostossakin kannattaa miettiä, onko järkevää ostaa pieniä määriä kerralla kulujen takia. Rahastoissa ehdottomasti paras tapa on sääs-

tää erissä. Näin välttää markkinoiden heilahteluista johtuvan ajoitusriskin ja säästöjä kertyy tasaisesti. Mikäli on sijoittanut erissä, kannattaa myyntitilanteissa myydä ensimmäiseksi se tai ne erät, joiden hankintahinta on halvin, sillä niissä on paras tuotto.

6.6 Veroriski

Hyvä esimerkki veroriskistä on vuoden 2010 alusta voimaan tullut verotusuudistus eläkesäästämisessä. Verouudistus antoi mahdollisuuden vähentää eläkesäästämiseen liittyvät henkivakuutusmaksut verotuksessa mutta vakuutuskorvauksen nauttiminen tuli veronalaiseksi. Vanhoissa eläkevakuutuksissa oli yhtenä hyötynä perintösuunnittelu, sillä sen kautta pystyi kuolemantapauksessa lahjoittamaan lähiomaisille 35 000 euroa ilman perintöveroa. Nykyisin tällaista etua ei ole ja vahoistakin sopimuksista tämä on poistettu. Veroriski tarkoittaa siis mahdollista verotuksen muuttumista sijoitusaikana sijoittajalle epäedulliseen suuntaan.

Mikäli suunnittelee sijoittamistaan niin, että veroja tulisi maksettavaksi mahdollisimman vähän, on otettava huomioon veroriski. Vaikka tuntee nykyisen verotuksen hyvin ja tekee ratkaisuja sen pohjalta, se ei aina riitä. Verotus saattaa muuttua ja ne tuotteet, joissa verotus on pientä muuttuvat todennäköisimmin, sillä niiden verotusta halutaan ensimmäiseksi tarkastaa. Tälläkin hetkellä eduskunnassa käydään kovasti keskusteluja verottamisen muuttamisesta ja esityksiä on tehty juuri pääomaveron korottamiseksi, mikä vaikuttaa suoraan sijoituksiin.

6.7 Psykologiset riskit

Psykologisilla riskeillä tarkoitetaan sitä, että annetaan tunteiden liikaa vaikuttaa sijoituksiin. Paniikki tai ahneus saattaa sotkea täysin hyvin alkaneet sijoitukset. Sijoittamisessa on parasta antaa järjen päättää ja pysyä rauhallisena. Liikaa ei saa kuitenkaan jäädä miettimään sijoituksia, sillä silloin usein tunteet ottavat vallan.

Psykologisten riskien kautta osakesijoittaja saattaa paniikissa myydä osakkeensa osakekurssien laskettua, vaikka järjellä ajateltuna juuri silloin osakkeita tulisi ostaa salkkuun lisää niiden halvan hinnan takia. Vastaavasti ahneus voi saada sijoittajan pitämään sijoituksiaan vaikka niiden tuotto olisi huipussa, saadakseen vielä parempia tuottoja. (Hultkrantz & Masalin 2007, 143.) Välttääkseen tällaisia riskejä osakesijoittajan on oltava perillä markkinoista. Markkinoita seuraamalla saa paremman käsityksen siitä, milloin on hyvä hetki ostaa ja myydä ilman tunteiden tuomaa epävarmuutta.

Psykologista riskiä voi pienentää tavoitteellisuudella. Asettamalla säästämislle tavoitteen, kuten esimerkiksi summan, jonka aikoo sijoituksellaan saavuttaa, ei markkinatilanteen heilahtelut aiheuta säästöjen turhaa realisointia. Voiton lunastaminen tapahtuu vasta, kun sijoitus

on saavuttanut tavoitetason ja silloin saadut voitot voidaan sijoittaa uudelleen toisella tavalla.

7 Verotus

Verotus liittyy oleellisesti sijoituksiin. Sijoitusten koroista ja tuotoista joutuu maksamaan veroja. Sijoituksista saadut myyntivoitot ja tuotot verotetaan pääomatuloveron mukaan, joka on tällä hetkellä 28 % (2011). Korkotuotoista maksetaan lähdevero, joka on tällä hetkellä myös 28 % (2011). Lähdeverosta ei voi tehdä vähennyksiä toisin kuin pääomatulon verotuksesta. Myyntivoitoista voi vähentää mahdolliset kulut sijoitustuotteen hankkimisesta ja säilyttämisestä. Lisäksi myyntivoitoista voi vähentää myyntitappioita. Kertyneitä tappioita voi vähentää verovuoden ja seuraavan viiden vuoden myyntivoitoista. Sijoitusten tuotoista ei tarvitse maksaa veroja, mikäli kaikkien vuoden aikana myytyjen tai lunastettujen sijoitusten yhteenlaskettu määrä rahalaitoksesta riippumatta on alle 1000 euroa. (Verohallinto 2011)

Verotus liittyy lahjoituksiinkin, sillä henkilö voi kolmen vuoden sisällä lahjoittaa ainoastaan 3 999 euroa toiselle. Poikkeuksena ovat sijoitusvakuutukset, joiden kautta voi vielä tällä hetkellä lahjoittaa lähiomaiselle 8 500 euroa lahjaverovapaasti tuon 3 999 euron lisäksi kolmen vuoden aikana.

Yksityishenkilöiden verotus jaetaan pääoma- ja ansiotuloon. Ansiotuloksi lasketaan palkat, eläkkeet, luontaisedut, sosiaalieläkkeet ja osa yrittäjä- ja maataloustulosta. Ansiotuloa verotetaan progressiivisesti, mikä tarkoittaa mitä enemmän tienaa sitä suuremman osuuden tulosta joutuu maksamaan veroa. Ansiotulosta maksetaan kunnallis- ja kirkollisvero sekä päiväraha- ja sairaanhoitomaksu. Lisäksi työnantaja ottaa palkasta ja palkkioista työeläke- ja työtömyysvakuutusmaksut. Myyntivoitot, vuokrat, sijoitusten tuotot, pörssiyhtiöiden osingot, eräät korot, puunmyyntitulot sekä osa yritys ja maataloustuloista ovat pääomatuloja. Pääomatuloja on myös vapaaehtoisen eläkkeen sekä ps-tilin säästöjen nostaminen. Pääomaveron on tällä hetkellä 28 % (2011). (Pörssisäätiö 2010, 5.)

Verovähennyksiä myönnetään sekä pääoma- että ansiotuloista. Vähennykset vähennetään ensisijaisesti pääomaverotuksesta mutta mikäli pääomatuloja ei ole tai niitä on vähemmän kuin vähennysten määrä, voidaan vähennykset suorittaa myös ansiotuloverotuksesta niin sanottuna alijäämähvityksenä. (Pörssisäätiö 2010, 5.)

Osakeyhtiöt maksavat mahdollisuuksien mukaan osakkeen omistajilleen vuosittain osinkoja. Osinko on osuus yrityksen tuloksesta. Osingoista osakkeen omistaja joutuu maksamaan veroa niin, että 30 % osingoista on verovapaata ja 70 %:sta maksetaan pääomaveron 28 % (Verohallinto 2011).

Talletustilien korot ja tuotot joukkolainoista, vaihtovelkakirja- ja optiolainoista sekä indeksilainoista ovat lähdeveron alaisia. Koska lähdevero on lopullinen vero, sitä ei tarvitse itse ilmoittaa verotuksessa. Indeksilainan tuoton verotus riippuu siitä, myydäänkö se kesken juoksujan vai annetaanko sen erääntyä. Mikäli se myydään ennen erääntymistä, sijoittajalle syntyy luovutusvoittoa tai - tappiota. (Pörssisäätiö 2010, 10-11.)

Säästäminen omaa eläkettä varten on valtion puolesta tuettua sen verohyötyjen kautta. Eläkesäästämisestä voi tehdä verovähennyksiä pääomaverosta 5 000 euroon saakka. Mikäli säästäjällä ei ole pääomatuloja, vähennyksen voi suorittaa ansiotuloverotuksesta alijäämähyvityksenä. Eläkevakuutuksen ja ps-tilin sisällä voi sijoitustuotteita vaihtaa verovapaasti. Nostaminen eläkevakuutuksesta tai ps-tilistä verotetaan pääomaverotuksen mukaan. Vero menee silloin koko nostettavasta summasta eikä ainoastaan mahdollisesta tuotosta. Mikäli säästöt nostetaan poikkeusyytystä eläkevakuutuksesta tai ps-tilistä ennakkoisesti, nostettavasta summasta menee kokonaisuudessaan pääomaverotus. (Verohallinto 2011.)

Verotettavan lahjan alaraja on 4 000 euroa ja perinnön 20 000 euroa. Tämä tarkoittaa sitä, että lahjoittaa saa verovapaasti 3 999 euroa kolmessa vuodessa ja perintöä voi saada ilman veroseuraamuksia 19 999 euroa. Lahjoituksista on hyvä tehdä lahjakirja, johon kirjataan, ettei lahjoitus ole ennakko-perintöä, sillä muuten se lasketaan perintöosuuteen ja se saattaa nostaa perinnöstä maksettavaa veroa progressiivisen verotuksen myötä. (Pörssisäätiö 2010, 36.)

Mikäli lahjoitus tehdään kaupan kautta, maksettavan summan on oltava suurempi kuin kolme neljäsosaa osaa lahjan arvosta, jotta siitä ei joudu maksamaan lahjaverot. Lahjaksi saatujen arvopapereiden myynnissä kannattaa huomioida, että alle vuoden omistettujen arvopapereiden hankintahinta on niiden alkuperäinen hankintahinta. Mikäli arvopaperit on omistanut yli vuoden, niiden hankintahinnaksi katsotaan niiden arvo lahjoitushetkellä. Lahjoituksesta on ilmoitettava verottajalle kolmen kuukauden kuluessa lahjoituksesta. (Pörssisäätiö 2010, 36.)

8 Eläke

Eläke muodostuu ensisijaisesti työeläkkeestä, minkä työnantaja ja työntekijä suorittavat suoraan palkasta. Mikäli työeläke jää pieneksi, on mahdollista saada kansaneläkettä, mikä on täysimääräisenä noin 500 euroa. Työeläke turvaa vanhuuden lisäksi työkyvyttömyyden. Eläkkeen kertyminen on muuttunut vuosien mittaan mutta tällä hetkellä eläkettä kertyy 1,5 % palkasta 18-52-vuotiaana ja 1,9 % palkasta tämän jälkeen aina 63-vuotiaaksi. Mikäli jatkaa työntekoa yli eläkeiän eläkettä kertyy 4,5 %. Työeläkkeellä ei ole ylärajaa. (Myllyoja & Kullas 2010, 71-72.) Eläkkeen määrään vaikuttaa siis oleellisesti, minkä ikäisenä eläkkeelle jäädytään. Mikäli haluaa nauttia eläkevuosista eläkeikää aikaisemmin, voi eläke jäädä yllättävän pieneksi.

si. 63 ikävuoden jälkeen taas eläkettä kertyy vuosittain tuntuvasti lisää. Säästämällä vapaaehtoista eläkettä voi eläkkeestä alkaa nauttia aikaisemmin ilman oman talouden heikkenemistä.

Eläke on monelle työssäkäyvälle maali, jota kohti edetään koko työssäoloaika. Eläkkeellä moni suunnittelee vihdoin tekevänsä kaiken, mikä ei ole ollut mahdollista tehdä aikaisemmin. Usein syy siihen, ettei jotain ole saanut tehtyä aikaisemmin on, ettei siihen ole ollut aikaa. Jotta eläkkeellä pystyy toteuttamaan haaveensa, on monen säästettävä sitä varten. Monen pienen eläke ei riitä siihen tapaan elää, mistä haaveilee eläkkeelle jäätyään. Moni haluaa alkaa matkustella tai vaikka aloittaa jonkin uuden harrastuksen.

Vuonna 2005 suoritettiin eläkeuudistus, mikä paransi lasten kanssa kotona äitiyslomaa viettävien eläkettä. Ennen vuotta 2005 kotona olleille äideille ei kertynyt lainkaan eläkettä. Nykyään eläkettä kertyy samojen tulojen mukaan kuin äitiys- isyys- ja vanhempainraha. Mikäli ansiotuloa ei ole eläkettä kertyy 624 eurosta, tämänhetkisen lain mukaan. Myös alle kolme vuotiaan kotihoidon ajalta kertyy pientä eläkettä. (Myllyoja & Kullas 2010, 40.)

Naisten eläke jää usein miesten eläkettä pienemmäksi. Tämä johtuu naisten pienemmästä palkasta sekä ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta lasten kanssa kotona vietetyistä vuosista. (Simonen 2008, 148.) Vaikka nykyään naisten eläke kertyy myös kotona vietettyjen vuosien osalta, ei eläke ole usein kuin puolet palkkatuloista. Tämä koskee miehiäkin. Vaikka elinkustannukset ovat usein laskeneet jo ennen eläkkeelle jääntiä ja pienellä rahamäärällä tulee toimeen, on eläkkeelle jäänti monelle taloudellisesti raskasta. Paras tapa turvata elintaso eläkkeelle jäännin jälkeen, on aloittaa säästäminen eläkettä varten.

Eläkettä varten säästäminen on hyvä aloittaa ajoissa. Mitä aikaisemmin säästämisen aloittaa sitä pienemmällä summalla voi taata itselleen paremmat eläkevuodet. Miten eläkettä varten säästää, on yksilöllistä. Pankit ja henkivakuutusyhtiöt tarjoavat valmiita eläkevakuutuksia. Valtio tukee eläkesäästämistä antamalla säästetyistä summista säästäjälle verohyötyä.

Oman eläkkeen suurentaminen vapaaehtoisella eläkevakuutuksella on monelle suomalaiselle hyväksi koettu tapa. Eläkevakuutuksia avataan koko ajan yhä enemmän. Tarkoitus on säästää säännöllisesti eli maksaa henkivakuutusyhtiölle joka kuukausi tietty summa, joka nostetaan takaisin, mahdollisten tuottojen kanssa, vakuutuksen ottajan saavutettua eläkeikä. Säästöjen palautuksesta eli vapaaehtoisen eläkkeen nostosta peritään pääomavero. Vuoden 2010 alusta lähtien vapaaehtoinen eläkesäästäminen on muuttunut siten, että nykyisin voidaan säästää eri sijoitustuotteisiin, kuten vakuutuksiin, osakkeisiin, rahastoihin ja korkopapereihin. (Myllyoja & Kullas 2010, 75.)

9 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä käytin sekä haastattelua että kyselyä. Haastattelun tarkoitus oli tutkimukseni kannalta saada laadullista eli kvalitatiivista tietoa. Haastattelulla en hakenut vastausta tutkimuskysymykseeni vaan taustatietoa säästämisestä. Kyselytutkimus oli enemmän määrällinen eli kvantitatiivinen. Kyselyn pohjalta hain numeerisia tietoja tutkimukseeni liittyen ja suuremman vastaajamäärän kautta luotettavampaa yleistävää tietoa.

Käytin tutkimuksessani kahta eri tiedonhankkimistapaa, sillä koin näin saavani parempaa ja laadukkaampaa tietoa. Paras tilanne olisi ollut, jos olisin voinut haastatella kaikkia kyselytutkimukseen vastanneita lomakkeen sijasta. Kyselytutkimuksen käyttö ei antanut mahdollisuutta vastausten herättämille lisäkysymyksille. Lisäksi haastattelemalla henkilökohtaisesti, olisin varmistunut vastaajan ymmärtäneet oikein kysymyksen. Haastattelun suorittaminen ei kuitenkaan ollut mahdollinen toteuttaa, sillä säästämiseen liittyvät kysymykset ovat usein hyvin henkilökohtaisia. Vastaajan mahdollisuus vastata anonymisti kyselyyn, mahdollisti rehelliset vastaukset ilman, että vastaajan tarvitsi esimerkiksi tuntea huonoa omaatuntoa vastauksistaan.

9.1 Haastattelu

Haastatteluun valitsin säästämisen kanssa töitä tekevän ammattilaisen Eija Niemilän, joka on myös 10-vuotiaan tytön äiti. Halusin, että haastateltava tietää säästämisen asioista ja ymmärtää markkinoita. Koska haastateltava oli oma lapsi, hän osasi vastata kysymyksiini oikealta kannalta tutkimukseeni nähden.

Haastattelu suoritettiin keskustelemalla aiheesta valmistelemieni kysymysten johdattelemana. Haastattelun tavoitteena oli saada syvempää tietoa kuin mitä kyselyn perusteella pystyin saamaan. Lisäksi keskustelimme haastateltavan kanssa toiselle säästämiseen liittyvistä ongelmista ja asioista, joita täytyy ottaa huomioon. Haastattelussa esille tulleiden asioiden pohjalta aloin rakentaa kyselytutkimukseni kysymyksiä.

9.2 Kysely

Kyselytutkimusten kysymysten asettelu alkoi haastattelussa esille tulleiden asioiden pohjalta. Haastattelun kautta hahmotin, mitä minun tulee kyselyssä selvittää, jotta saisin mahdollisimman hyvin vastauksia vastaamaan tutkimuskysymykseeni. Tarvittavan suuren otannan saamiseksi, rakensin kyselylomakkeen helposti vastattavaksi. Tavoitteena oli tehdä kyselystä sellainen, että siihen vastaaminen ei vaadi vastaajalta liikaa aikaa eikä miettimistä.

Tutkimuskysymykseni lisäksi halusin kyselyllä selvittää lisäksi muita aiheeseen liittyviä asioita, jotka täydensivät vastausta tutkimuskysymykseeni. Ensiksi halusin kartoittaa vastaajan tämänhetkisen tilanteen kysymällä ikää, siviilisäätystä, työsuhdetta, lasten lukumäärää ja ikää sekä asumismuotoa. Vaikka tutkimuksen tarkoitus oli ensisijaisesti tutkia säästämistä lapselle, koin tarpeelliseksi vertailun kannalta tiedustella vastaajien säästämistä itselle. Lapselle säästämisen lisäksi halusin selvittää, kuinka yleistä säästöpossun käyttö on perheissä ja miten lapsillisä käytetään. Lisäksi kyselyssä oli kysymyksiä säästämisen muodoista, riskistä sekä säästämisen opettamisesta lapselle.

Halusin asetella kysymykset niin, että ne eivät ole liian henkilökohtaisia ja kyselyyn oli mahdollista vastata täysin anonymisti. Säästämiseen liittyvät aiheet ovat usein hyvin henkilökohtaisia ja liian henkilökohtainen kysymys olisi saattanut vaikuttaa vastaukseen. Tärkeintä kyselyssä oli, ettei vastaajien henkilöllisyys ei paljastu.

Kyselyn suoritin syksyn 2010 aikana. Kyselyyn vastasi yhteensä 30 vanhempaa, mikä oli mielestäni riittävä määrä vastauksia pystyäkseen niistä rakentamaan pohdintoja tutkimuskysymykseeni. Vastaajat valitsin satunnaisesti, kuitenkin niin, että kaikki olivat sopivia vastaamaan kyselyyni.

10 Haastattelun johtopäätökset

Aloitin haastattelun kysymällä, miten säästäminen lapselle tulisi tapahtua ja mitä pitäisi ottaa huomioon. Päällimmäiseksi nousi oikean sijoitussumman löytäminen. Säästettävä summa tulee olla sopiva muut talouden menot huomioiden ja lisäksi on huomioitava mahdollinen lahjavero. Vastaus antaa aihetta ajatella lapselle säästämisen tärkeyttä. Onko tärkeämpää säästää lapselle kaikki ylimääräinen myöhempää elämää varten vai olisiko parempi tarjota lapselle parempi lapsuus. On tärkeää panostaa lapseen myös hänen ollessa vielä lapsi. Useimmissa perheissä on varmasti mahdollista tarjota lapselle harrastuksia ja kesälomamatkoja ja samaan aikaan säästää, vaikka sitten hieman vähemmän.

Seuraavaksi haastattelussa nousi esille lasten riskinsietokyky. Tämä ei tarkoita, että lapset olisivat valmiita ottamaan suurempaa riskiä vaan lapselle säästämässä sijoitusaika on usein pidempi ja siksi rahoja voi sijoittaa tuotteisiin, jotka sisältävät enemmän riskiä. Pitkällä sijoitusajalla riski tasoittuu. Toinen asia, joka nousi esille haastattelussa koskien sijoitustuotteen valintaa, oli hajauttaminen. Hajauttamisella tarkoitetaan säästöjen jakamista eri sijoitus tuotteisiin, mikä pienentää sijoittamisen riskiä. Lisäksi on hyvä huomioida, että säästöjä voidaan tarvita eri elämänvaiheissa.

Vaikka tutkimuskysymykseni liittyi omalle lapselle säästämiseen, kävimme Niemilän kanssa läpi myös asioita, jotka liittyvät säästämiseen kummilapselle tai lapsenlapselle. Esille nousi edunvalvojien suostumuksen tarpeellisuus. Alaikäisen varoista vastaa huoltajat ja siksi säästettäessä lapselle, jonka huoltaja on joku muu, on huoltajan mielipide otettava huomioon. Rahan säästäminen ei kuitenkaan ole ainoa tapa säästää alaikäiselle vaan esimerkiksi kapiokirstun kerääminen voi monesti olla lahjan saajalle paljon hyödyllisempi. Kirstun keräämiseen ei tarvitse huoltajien lupaa mutta lahjan saajan mieltymykset on hyvä ottaa huomioon.

Haastattelussa kävi ilmi, että säästöpossu on oivallinen tapa opettaa lapselle säästämistä. Säästöpossun kautta lapsi oppii konkreettisesti, miten säästöjä kertyy ja possun vieminen pankkiin on monelle lapselle tärkeä hetki. Niemilä painotti, että lapsi on hyvä ottaa mukaan säästämiseen, jotta lapsi oppii rahan arvon.

Lapsiperheissä talous on usein tiukalla ja rahaa on vaikeaa saada säästöön. Keskustelimme Niemilän kanssa vaihtoehtoja, mistä saada rahat lapselle säästämiseen. Lapsilisän säästäminen on yksi vaihtoehto. Useimmissa perheissä lapsilisä menee kuitenkin kokonaan perheen arkisiin hankintoihin, eikä siitä jää edes osuutta säästettäväksi. Viikko ja kuukausirahat motivoivat lasta käyttäytymään hyvin ja ne voidaan ohjata suoraan lapsen tilille säästöön. Sukulaisia voi lahjanoston sijaan pyytää laittamaan rahaa lapsen tilille ja lasta on hyvä kehottaa säästämään ensimmäisistä palkkatuloista. Vaihtoehtoja moni tukee lapsen mukaan ottamista säästämiseen. Lapsi totuttautuu ideaan säästämisestä pikkuhiljaa, eikä tilille kerry rahaa itsestään vaan lapsi on osallistunut niiden keräämiseen.

Niemilä listasi sopivia säästämisen muotoja lapselle, joista sijoitusvakuutussäästäminen nousi hyödyllisimpänä sen veroetujen takia. Sijoitusvakuutuksen kautta voi lahjoittaa säästöjä lähiomaiselle 8 500 euroa normaalin 3 999 euron lisäksi kolmen vuoden välein. Mitään sijoitusmuotoa ei ole suljettu pois. Kannattaa kuitenkin huomioida kenelle on säästämässä.

Tarkoituksena keskustelussa Niemilän kanssa oli selvittää, liittyykö säästämiseen lapselle jokin sellaista, mitä ei liity itselle säästämiseen. Lapselle säästämisessä säästöaika on usein pidempi ja siksi riskiä voi sijoituksissa ottaa mutta säästöjen saajan tarpeet on myös otettava huomioon.

11 Kyselytutkimuksen tulokset

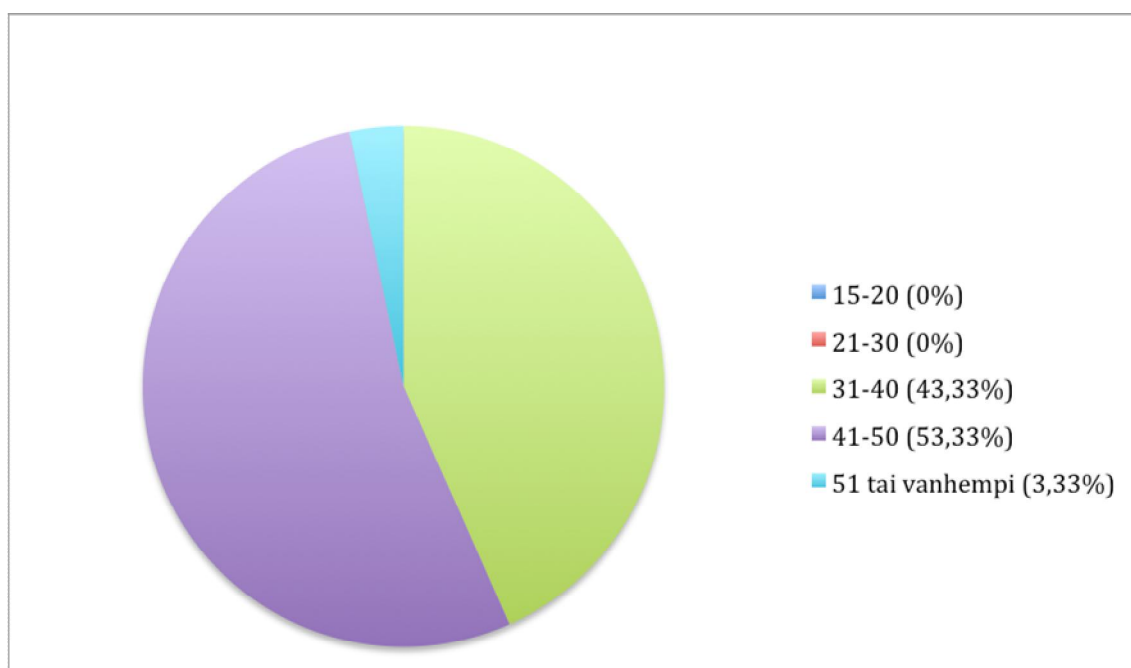
Tekemäni kyselytutkimuksen tavoitteena oli ennen kaikkea saada vastaus tutkimuskysymykseeni mutta myös tietoa säästämisen taustoista. Tavoitteenani oli saada kattava kuva, onko lapselle säästäminen yleistä sekä miten säästäminen tapahtuu ja onko olemassa säästämistä tukevia tai estäviä asioita.

Kyselystä saamani vastaukset olivat hyvin vaihtelevia ja usean kysymyksen kohdalla vastauksen jakautuivat eri vastausvaihtoehtoihin. Erilaisista vastauksista sain tutkimukseeni arvokasta tietoa. Seuraavaksi käyn läpi kyselytutkimuksen tulokset kysymys kerrallaan. Jokaisen kysymyksen analysoinnin perässä on kuva havainnollistamassa kysymyksen vastauksia. Joidenkin vastausten kohdalla kuvia on useampia selkeyttämässä vastauksia.

11.1 Vastaajien ja vastaajien lasten ikä

Kaikki vastaajat olivat iältään yli 30-vuotiaita. Vastaajat jakautuivat melko tasaisesti ryhmiin 30–40-vuotiaat ja 41-vuotiaat tai vanhemmat. Vastaajien ikäjakauma vaikutti vastaajien lasten ikäjakaumaan. Alle 40-vuotiailla lasten keski-ikä oli alle viisi vuotta ja yli 40-vuotiailla lasten keski-ikä oli noin kymmenen vuotta enemmän, kuitenkin alle 13 vuotta. Kyselyyn vastanneilla oli yhteensä lapsia 62 kappaletta. Kaikkien lasten iät yhteenlaskettuna oli 620 vuotta eli kyselyyn vastanneiden vanhempien lasten keski-ikä oli kymmenen vuotta. Lasten iät vaihtelivat yhdestä vuodesta 25 vuoteen. En halunnut rajata kyselyä koskemaan ainoastaan alaikäisiä lapsia, sillä säästäminen täysi-ikäiselle lapselle kuului myös tutkimusongelmaani.

Vastaajista, jotka eivät säästäneet itselleen, kolme neljästä oli alle 40-vuotiaita. Säästämisessä lapselle jakautuminen oli tasaisempaa. Molemmissa ikäryhmissä oli yhtä monta vastaajaa, jotka eivät säästäneet itselleen, mutta säästivät lapselle. Lisäksi niiden, jotka säästivät itselleen mutta eivät lapselleen, vastaajien määrä oli molemmissa ryhmissä sama.

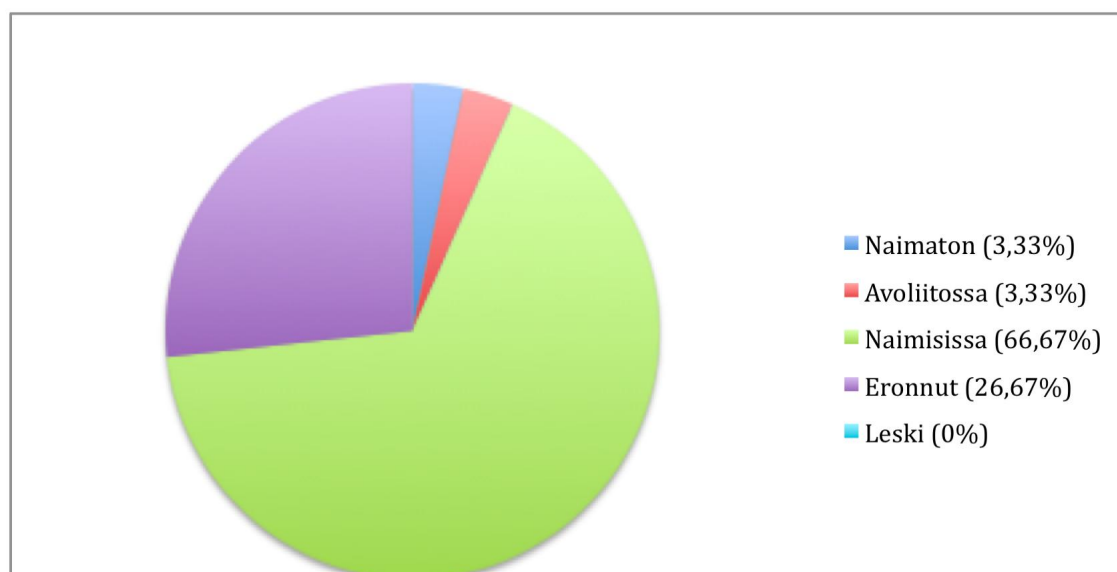
Kuva 2: Vastaajien ikä

11.2 Siviilisääty

Kyselyyn oli vastannut yksi naimaton sekä yksi avoliitossa oleva. Suurin osa vastaajista, eli kaksikymmentä oli naimisissa. Toinen suuri joukko vastanneiden keskuudessa oli eronneet, joita oli 8 kappaletta. Kukaan vastaajista ei ollut leski. Tämän hajonnan pohjalta oli melko mahdotonta saada minkäänlaista sääntöä rakennetuksi. Tutkimusongelman kannalta oli mielestäni parempi jakaa kyselyyn vastanneet siviilisäätynsä mukaan kahteen eri ryhmään, yksin asuvat ja pariskunnat. Yhdistin siis avoliitossa ja naimisissa olevat sekä naimattoman ja eronneet. Jaon perusteella pystyin paremmin toteamaan, onko säästäminen yleisempää kahden aikuisen perheissä, joissa kulut puolitetaan. Ja toisaalta sen, onko yhden vanhemman perheissä mahdollista säästää ollenkaan.

Kaikista kyselyyn vastanneista ainoastaan kaksi ei säästänyt lainkaan, ei itselle eikä lapselle. Nämä kaksi vastaajaa olivat molemmat eronneita. Tämän perusteella voi päätellä yhden vanhemman perheissä olevan perhetilanteen sellainen, että säästämiseen ei välttämättä jää varoja. Säästämis päätökseen voi vaikuttaa muutkin asiat kuin taloudellinen tilanne, joten välttämättä näin ei ole. Kahden aikuisen taloudessa oli vastaajia, jotka eivät säästäneet itselleen mutta säästivät lapselle. Yhden vanhemman talouksissa tällaisia vastauksia ei ollut.

Molemmissa perhetilanteissa, eli kahden ja yhden aikuisen talouksissa oli vastauksia, joissa säästettiin itselle mutta ei lapselle. Yleisintä molemmissa oli kuitenkin säästäminen sekä itselle, että lapselle. Tästä voidaan päätellä, että säästämistä tapahtuu niin yhden kuin kahdenkin aikuisen perheissä.

Kuva 3: Siviilisääty

11.3 Työsuhde

Suurimmalla osalla vastaajista eli yli kahdella kolmasosalla oli vakituinen työsuhde. Lukumääräisesti vakituisessa työsuhteessa olevia vastaajia oli 21 kappaletta. Vakituksia mutta osa-aikaisesti työskenteleviä oli kaksi kappaletta. Määräaikaisessa työsuhteessa oli vastaajista kolme ja yksi toimi yrittäjänä. Äitiys- tai vanhempainvapaalla oli vastaajista kolme.

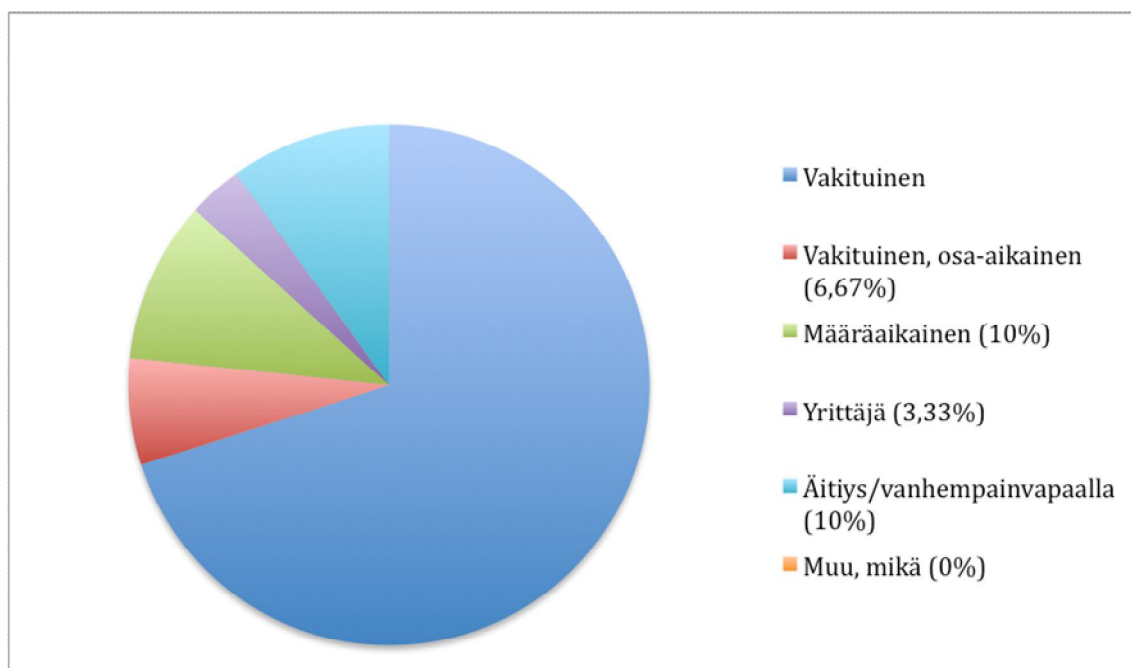
Kaikissa vastausryhmissä oli vastauksissa säästämistä itselle ja lapselle. Ainoan poikkeuksen teki yrittäjän vastaus. Yrittäjä ei säästänyt itselleen eikä lapselle. Tästä ei voida kuitenkaan tehdä johtopäätöstä tai yleistystä siitä, että yrittäjät eivät säästäisi, sillä vastauksia oli ainoastaan yksi.

Toinen vastaus, jossa säästäminen ei ollut nyt ajankohtaista oli osa-aikaisena vakituisessa työsuhteessa. Osa-aikaisena työskentelevän palkkatulot eivät välttämättä ole niin suuret, että rahaa jää säästöön. Tämä ei välttämättä pidä paikkaansa kaikissa talouksissa, sillä toinen osa-aikainen vastaaja säästi sekä itselleen että lapselle.

Vastaajat, jotka olivat määräaikaisessa työsuhteessa, säästivät joko sekä itselleen että lapselle tai ainakin lapselle. Tämä kertoo mahdollisesti vanhempien huolesta rahojen riittävyydestä työsopimuksen päätyttyä. Vanhemmat tahtovat turvata sekä lastensa että oman tulevaisuuden.

Vanhemmat, jotka olivat äitiys- tai vanhempainvapaalla säästivät itselleen sekä itselleen ja lapselle. Lapsilisä näissä talouksissa käytettiin lapsen vaatehankintoihin, ruokaan ja muuhun arkiseen ja säästäminen tapahtuu ilmeisesti säästämällä muista tuloista tai varoista.

Vakituisessa työsuhteessa olevista vanhemmista suurin osa säästi itsensä lisäksi usein lapselle. Ainoastaan yksi vastaaja kaikista 21:stä, säästi ainoastaan itselleen eikä lapselle. On hienoa huomata, että vanhemmat, joilla on vakituinen tulo pistävät siitä osan säästöön ja huomioivat säästämisen myös lapsensa.

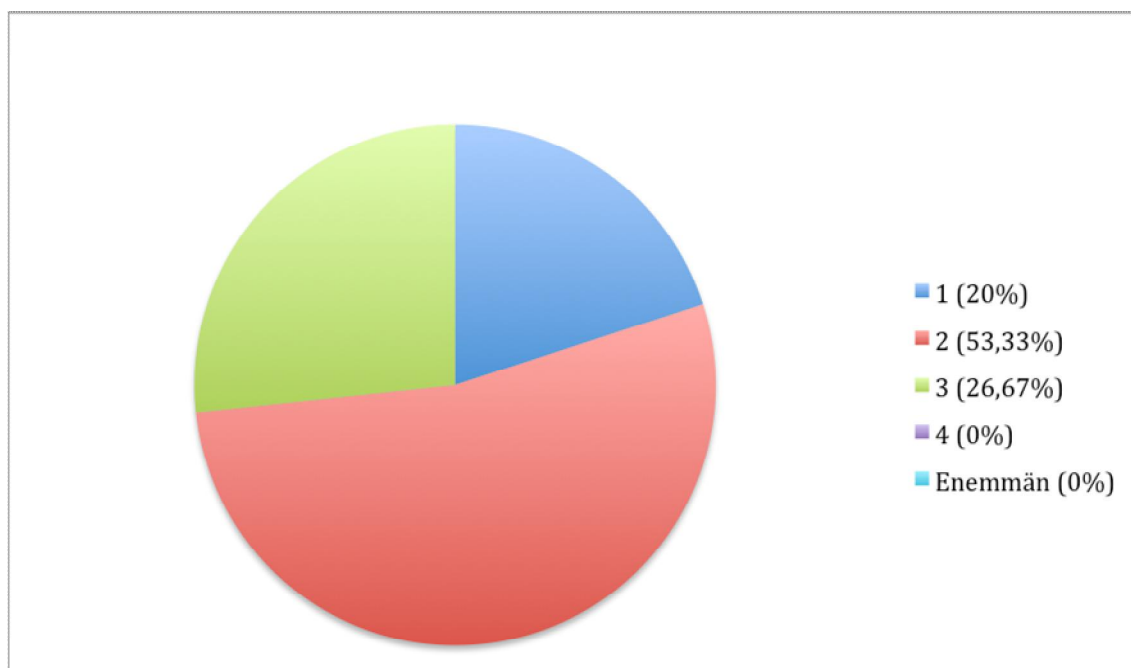
Kuva 4: Työsuhde

11.4 Lasten lukumäärä

Kuudella vastanneista vanhemmista oli yksi lapsi. Suurimmalla osalla eli 16 vanhemmalla oli lapsia kaksi ja kahdeksalla vastanneista oli kolme lasta. Vastaajissa ei ollut lainkaan vanhempia, joilla olisi ollut lapsia neljä tai enemmän.

Lasten lukumäärällä ei näytä olevan suurta vaikutusta säästämiseen. Säästäminen jakautui tasaisesti niin yhden, kahden kuin kolmenkin lapsen talouksiin. Eniten säästivät itselle mutta ei lapselle vastaajat, joilla oli kaksi lasta sekä yksi vastaajista, jolla lapsia oli yksi. Vastaajilla, jotka säästivät lapselleen mutta eivät itselleen, lapsia oli kaksi ja kolme. Tästä voi päätellä, että lasten lukumäärän kasvaessa, heille säästämisen tarve kasvaa. Säästämisen tarve saattaa johtua siitä, että kaikille lapsille halutaan turvata mahdollisuus harrastuksiin ja muuhun. Useamman lapsen perheessä ei aina välttämättä ole rahaa tarpeeksi kattamaan kaikkien lasten harrastuksia vaan sitä varten tulee säästää.

Vastaajat, jotka eivät säästäneet lainkaan, olivat kahden ja kolmen lapsen talouksissa. Tähän syy saattaa olla perheen muut kulut. Lapsille halutaan tarjota mahdollisimman hyvä lapsuus, eikä säästää rahoja tulevaisuuteen.

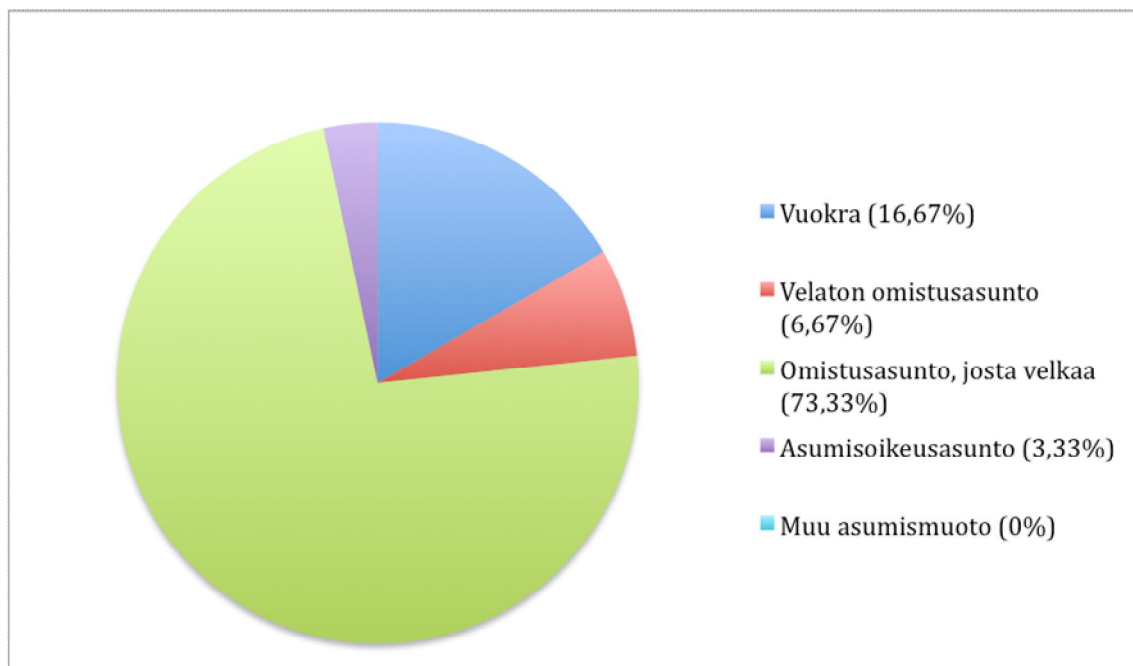
Kuva 5: Lasten lukumäärä

11.5 Asumismuoto

Vastaajista viisi asui vuokralla. Suurimmalla osalla vastaajista, eli 24 kappaleella oli omistusasunto. Vastaajista, jotka asuivat omistusasunnossa, kahdella vastaajista asunto oli velaton. Yksi vastaajista asui asumisoikeusasunnossa.

Suurin osa vastaajista, eli yli kaksi kolmasosaa asui omistusasunnossa, josta oli velkaa. Huomion arvoista oli, että kaikki nämä asuntolainaa maksavat säästivät jollakin tavalla. Suurin osa heistä säästi sekä itselle että lapselle, osa itselle ja loput lapselle. Tästä voi hyvin päätellä, että lainan maksaminen ei sulje pois säästämistä. Vaikka asuntolainan maksaminen ei usein eroa vuokran maksamisesta, voidaan sitä jo itsessään laskea säästämiseksi. Asuntolainan kuukausittaista lyhennystä voidaan suoraan verrata kuukausisäästämiseen, jonka tavoitteena on kerätä koko asunnon omistus itselle.

Sekä itselleen että lapselleen säästi vastausten mukaan myös osaomistusasunnossa asuva, kaksi velattomassa omistusasunnossa asuvaa sekä kolme viidestä vuokralla asuvaa. Kaksi vastaajaa, jotka asuivat vuokralla, eivät säästäneet lainkaan. Vuokralla asumista ei voida kuitenkaan yhdistää siihen, että säästäminen olisi silloin mahdotonta, sillä kuitenkin tämän kyselyn pohjalta voidaan todeta sen olevan täysin mahdollista. Asumismuoto ei siis suuresti vaikuta mahdollisuuteen säästää.

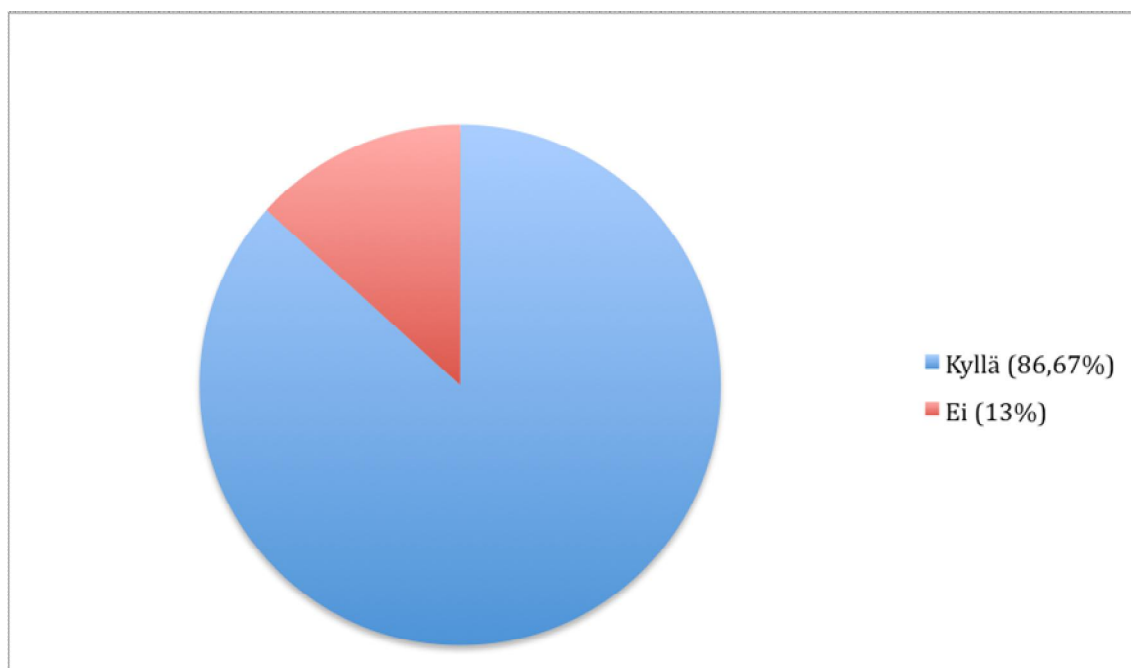

Kuva 6: Asumismuoto

11.6 Itselle säästäminen

Vastaajista 26 säästi itselleen lomamatkaa varten tai pahan päivän varalle. Ainoastaan vastaajista neljä ei säästänyt. Tulos on yllättävän suuri, sillä melkein 90 % vastaajista säästää itselleen eli varautuu tulevaisuuteen.

Kyselyssä selvitettiin myös, miten vastaajat säästävät. Valittavana oli tilisäästäminen, rahastosäästäminen, säästäminen osakkeisiin sekä muut sijoitusmuodot. Kyselyssä ei ollut eriteltyä, onko tilisäästäminen säästämistä tavalliselle käyttötilille vai säästötilille. Tavoitteena oli selvittää säästämisen muodot niiden riskipitoisuuden mukaan.

Kuva 7: Itselle säästäminen

Kaikki vastaajista, jotka säästivät itselleen, säästivät tilille. Vastaajia oli siis 26 kappaletta. Tilisäästämisen lisäksi vastaajista 12 säästi itselleen rahastoihin. Osakkeisiin säästi tilin ja rahastojen lisäksi neljä vastanneista vanhemmista. Edellisten lisäksi yksi vanhempi säästi myös joukkovelkakirjalainoihin.

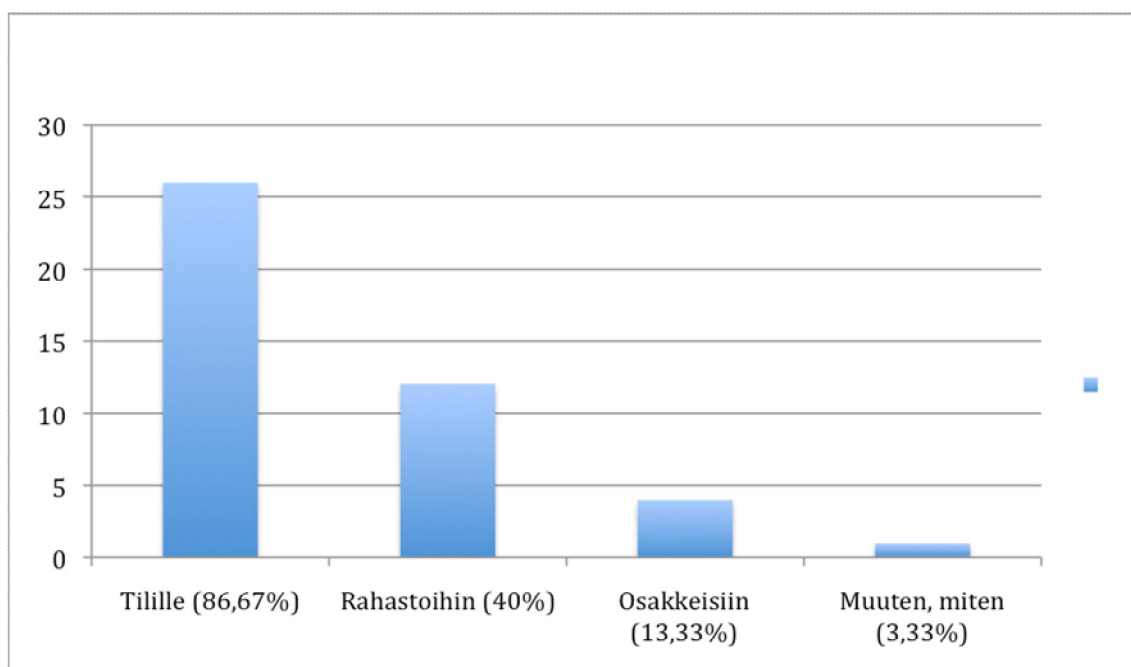
Tämäntyyppinen jakautuminen säästämisen tuotteiden osalta viestii suomalaisten yleisistä sijoittamiskäytänteistä. Tilisäästäminen on turvallista ja varat saa helposti käyttöön. Varsinkin lapsiperheissä tämä on huomattava etu. Suomalaiset arvostavat säästämisessä turvaa, jonka tili tuo. Usein taustalla on huonot kokemukset sijoittamisesta tai tietämättömyys. Hyvinkin usein suomalaisilla sijoittajilla on täysin väärä kuva säästämisen tuotteista. Tili on helppo ymmärtää, sinne laitetut rahat saa pääsääntöisesti takaisin ja korkokin on etukäteen sovittu.

Sijoittamisen tuotteiden historia Suomessa ei ole kovin pitkä. Vasta 1980-luvulla yksityishenkilöille tuli mahdollisuus Suomessa sijoittaa laajasti erilaisiin sijoituskohteisiin. Kotimaisten osakkeiden kaupankäynti oli ennen 80-lukua niukkaa, sillä markkinoilla ei ollut monia yrityksiä. Muita länsimaita vastaava sijoitustoiminta mahdollistui markkinakorkojen käyttöönoton, arvopaperimarkkinalain sekä sijoitusrahastolain säästämisen ja sijoittajansuojaa koskevan lainsäädännön kehittymisen myötä. Tätä ennen talletuksille maksettiin suuria korkoja ja korot olivat pitkään jopa verovapaita, jolloin tuotto kasvoi suureksi. Historiassa on lisäksi ajanjaksoja, jolloin korko oli hyvä mutta inflaatio niin korkea, että tuotto jäi negatiiviseksi. Sijoitustoiminnan alkua paransi myös varallisuuden kasvu, joka mahdollisti säästämisen. Sijoitustoi-

minnan alkua seurasi syvä lama, joka ajoi suomalaisia takaisin korkosijoittajaksi rahastojen ja osakkeiden suurten tappioiden takia. Vaikka 90-luvun puolivälin jälkeen alkoi usko taas palata riskisijoittamiseen, it-kuplan puhkeaminen 2000-luvu vaiheessa hidasti osakesijoittamisen yleistymistä. Suomalaiset pitävät tuottoa etusijalla valitessaan sijoituskohteita, mikä kertoo suomalaisten sijoittamisen osaamisen olevan melko nuorta. Suomalainen sijoittaja ei tunne hyvin sijoituskohteen valintaan yleisesti vaikuttavia tekijöitä vaan perusteluksi tarvittavat tiedot ovat usein niukat. (Kontkanen 2009, 106.)

Nykypäivänä, vaikka markkinoille on tullut runsaasti erilaisia sijoitusvaihtoehtoja, suuri osa suomalaisten rahavaroista on vielä pankkitileillä ja usein lähes korottomalla käyttötilillä. Sijoittaminen on suomalaisille melko vierasta ja sitä myös yleisesti pelätään. Huonot kokemukset osakkeista tai rahastoista saavat suomalaiset suosimaan riskitöntä tilisäästämistä, jossa tuottoja ei kerry. Säästämisessä tuottoja tärkeämpänä pidetään pääoman säilymistä.

Kun suomalaiset sijoittavat osakemarkkinoille he usein ottavatkin suuria riskejä. Usea suomalainen sijoittaja on valmis sijoittamaan yhteen tai korkeintaan kahteen osakkeeseen, mikä tekee salkusta hyvinkin haavoittuvaisen. (Simonen 2008, 80.) Suurin osa suomalaisista sijoittaa niihin osakkeisiin, jonka on kuullut tuottavan hyvin ja joilla on joskus tehty suuriakin omaisuuksia. Yleisin esimerkki on sijoittaa omaisuutensa Nokian osakkeisiin. Joskus joku on jopa onnistunut sijoituksellaan mutta aina ei välttämättä niin käy.

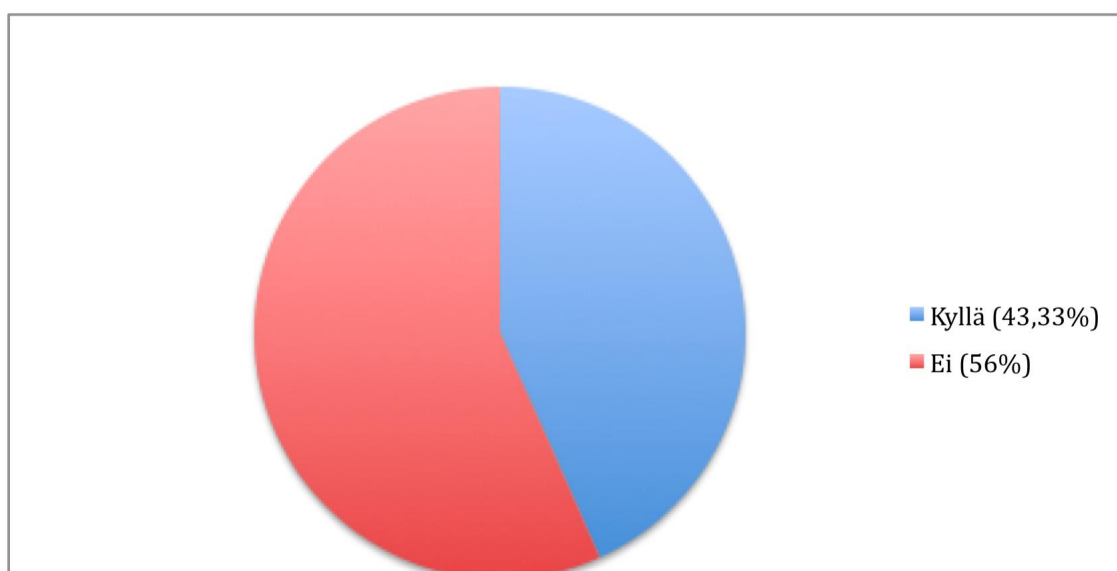

Kuva 8: Itselle säästämisen muodot

11.7 Eläkesäästäminen

Yllättävän moni kyselyyn vastaajista säästää vapaaehtoista eläkettä. 13 vastaajaa eli melkein puolet vastaajista on halunnut turvata tulevan eläkkeensä. Tulokseen saattaa vaikuttaa vielä vanha laki eläkkeen kertymättömyydestä kotona vietettyjen vuosien aikana. Ehkä nämä äidit, jotka ovat olleet lasten kanssa kotona ennen lakimuutosta, haluavat paikata eläkkeen pienentymisen säästämällä itse omaa eläkettä varten.

Huomion arvoista vastauksissa oli myös se, että kaksi vastaajista, jotka eivät muuten säästäneet itselleen, säästivät vapaaehtoista eläkettä. Tällaista pitkäaikaissäästämistä harvoin koetaan edes säästämisen muodoksi, sillä tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta eläkesäästöjä ei saa nostaa ennen eläkepäiviä. Eläkesäästäminen koetaan varojen siirtämiseksi eläkepäiville.

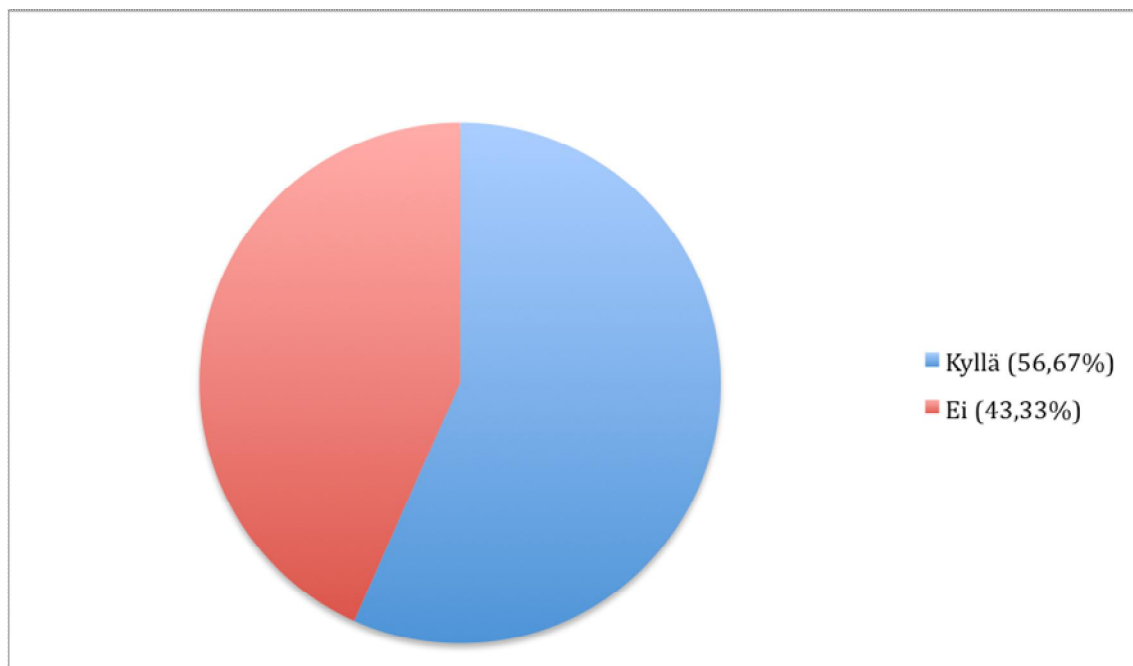

Kuva 9: Eläkesäästäminen

11.8 Kiinnostus markkinoita kohtaan

Vastaajista 13:a ei kiinnostanut korko- tai osakemarkkinat. Luku vastaa melkein puolta vastaajista. Vastaajista suurimmalla osalla oli kuitenkin asuntolaina, johon korkomarkkinat liittyvät oleellisesti. Kyselyssä kysyttiin kiinnostaako markkinat, jolloin vastaaja on saattanut ajatella, ettei ole markkinoista erityisesti kiinnostunut vaikka niitä seuraakin.

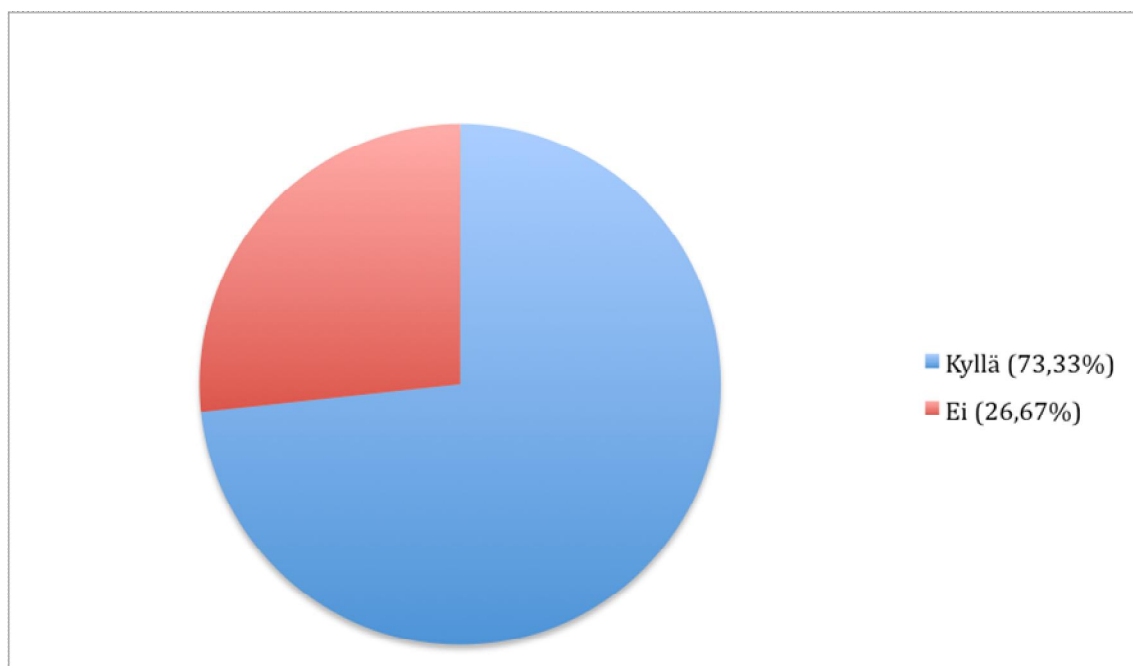
Kiinnostus markkinoita kohtaan ei kyselyn tuloksen mukaan vaikuta säästämispäätökseen vaan vastaukset niin itselle kuin lapsellekin säästämissä jakautui melko tasaisesti kiinnostuneiden ja ei kiinnostuneiden kesken. Tämä tulos kertoo siitä, että ei tarvitse olla kiinnostunut markkinoista voidakseen säästää.

Kuva 10: Kiinnostus korko- ja osakemarkkinoihin

11.9 Lapselle säästäminen

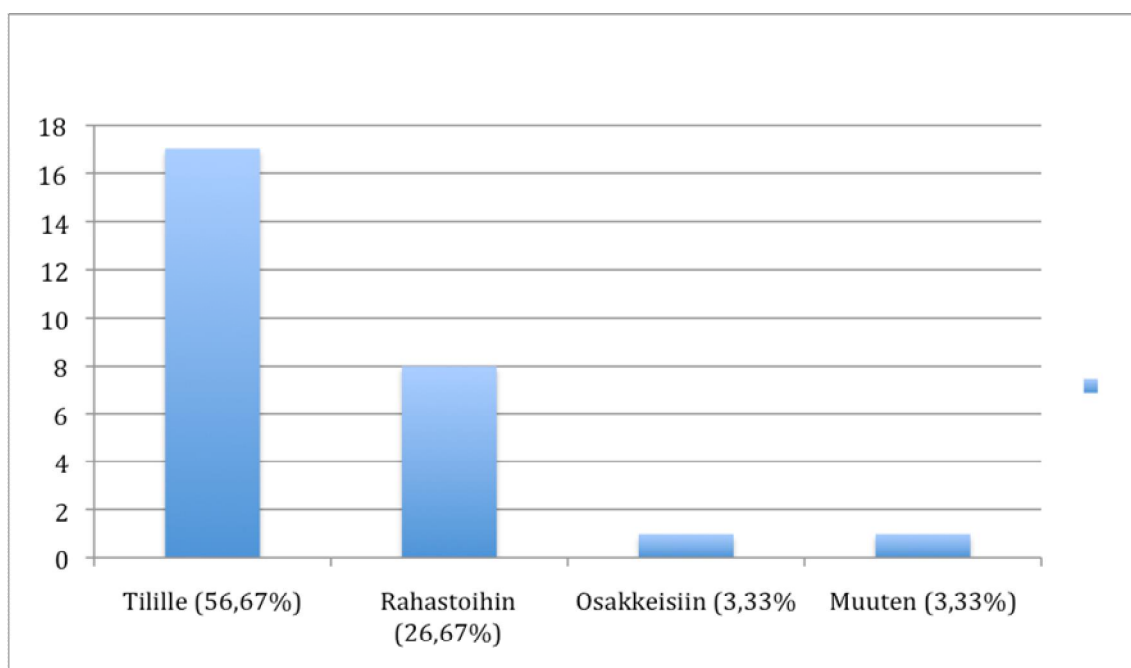
Vastanneista vanhemmista 20 säästi sekä itselle että lapselle. Pelkästään lapselle säästi kaksi vanhempaa. Itselleen säästi vanhemmista kuusi. Mielenkiintoisinta tuloksissa oli vanhemmat, jotka säästivät ainoastaan lapselleen. Vanhemmat eivät koe tarpeelliseksi säästää itselleen mutta lasta halutaan tukea.

Kuva 11: Lapselle säästäminen

Vastaajista 17 säästi lapselle tilille. Tämä oli prosentteina lapselle säästävistä 77,27 %. Rahastoihin lapselle säästi vastanneista vanhemmista kahdeksan, mikä oli prosentteina säästävistä 36,36 %. Osakkeisiin lapselle säästi yksi vastanneista vanhemmista eli 4,5 % säästävistä. Yksi vastanneista vanhemmista säästi lapselle maksamalla asuntolainaa: "Asunto jää perinnöksi/eli maksamme kiinteää omaisuutta." Mielestäni tämä oli mainio huomio vastaajalta. Useimmissa perheissä asutaan omistusasunnossa, joka aikanaan jää lapsille perinnöksi. Lapsi ei välttämättä kustanna tällä perinnöllä opiskeluaan tai osta omaa asuntoa mutta se voi taata lapselle mahdollisesti rahallisesti paremmat eläkepäivät.

Vastauksista ei käy ilmi, ovatko muut vastaajat ottaneet huomioon, että nykyinen asunto jää perinnöksi. 24 vastaajista asui omistusasunnossa, jolloin suurimmalla osalla näistä vastanneista vanhemmista on mahdollisuus antaa asunto lapselleen tai lapsilleen perinnöksi. Osa vanhemmista saattaa muuttaa aikanaan lasten kasvettua pienempään asuntoon ja käyttää itse asunnon vaihdosta saatua varallisuutta omiin eläkepäiviin.

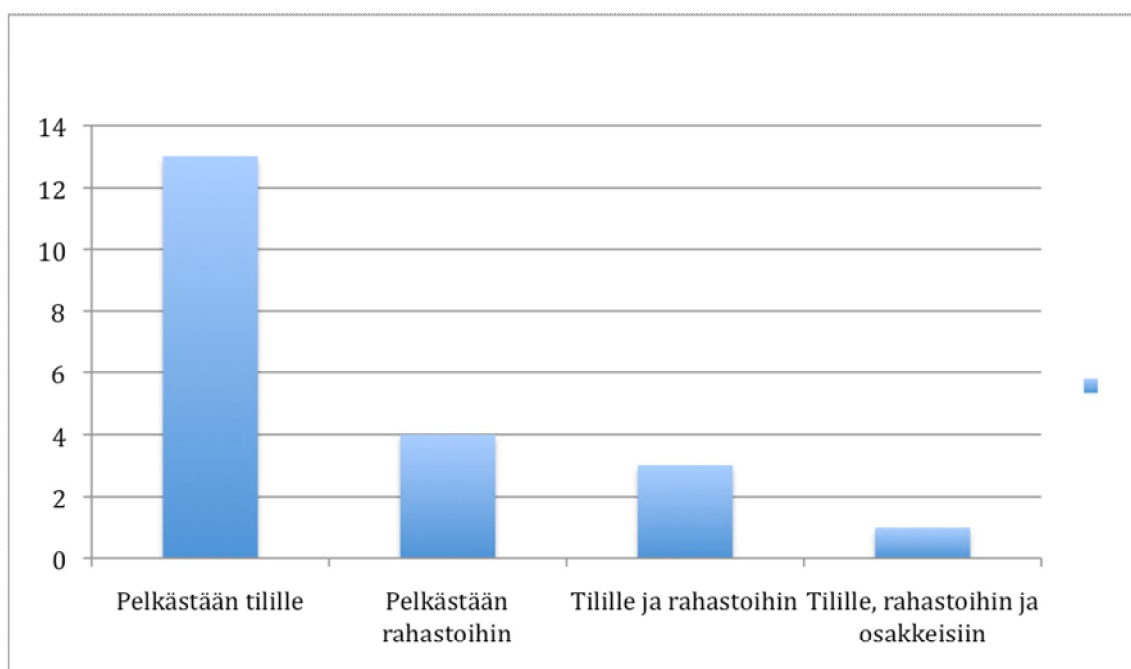

Kuva 12: Lapselle säästämisen muodot

Pelkästään tilille säästi vastaajista 13 kappaletta ja pelkästään rahastoihin neljä. Sekä tilille että rahastoihin säästi vastanneista vanhemmista kolme ja kaikkiin kolmeen lueteltuun sijoituskohteeseen, tilille, rahastoihin sekä osakkeisiin säästi vanhemmista yksi.

Lapselle säästäminen erosi itselle säästämisestä rahastoihin säästämisen osalta. Osa vastanneista vanhemmista säästi lapsilleen pelkästään rahastoihin. Vastanneissa oli myös vanhempia, jotka rahastosäästämisen lisäksi säästivät tilille. Vastauksissa, jossa säästettiin itselle,

tilille säästivät kaikki säästäneistä. Lisäksi vanhemmat jotka säästivät itselleen osakkeisiin, säästivät lisäksi tilille ja rahastoihin.

Kuva 13: Lapselle säästämistä tarkemmin

11.10 Säästämisen opettaminen lapselle

Vastaajista kaikki, yhtä lukuun ottamatta, oli opettanut lapselleen säästämisen merkitystä. Saattaa olla, että vastaaja, joka on vastannut olleensa opettamatta lapsilleen säästämistä, on vastannut vahingossa väärin. Tietysti on myös mahdollista, että vastaus on tarkoituksella vastattu ja vastaaja ei vain ole katsonut tarpeelliseksi puhua lastensa kanssa säästämisestä. Lapset voivat olla esimerkiksi liian pieniä tai vastaan ei ole tullut tilaisuutta, missä säästäminen olisi tullut esille.

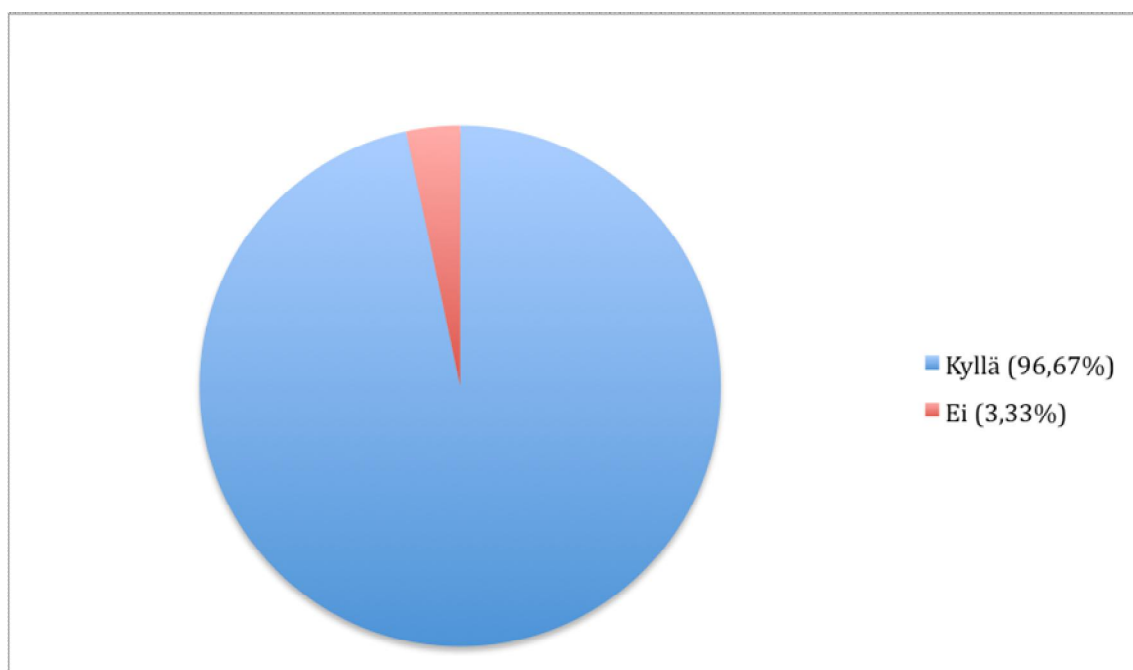
Hienoa on, että säästämisestä puhutaan lasten kanssa. On tärkeää, että lapsi otetaan mukaan säästämiseen, ettei hänelle synny harvakuvitelmaa rahan tulemisesta automaattisesti tilille tai muihin sijoituksiin. Varsinkin, kun vanhemmat säästävät lapselle lapsen puolesta säästämisestä kertomisen tärkeys korostuu. Säästämisen keskustelun ohessa lapselle alkaa kertyä kuva rahan arvosta.

Nykyään nuorille raha on usein itsestään selvyys. Säännöllisen viikkorahan ja opintotukien jälkeen moni nuori pitää outona ajatuksena työskennellä rahan eteen. (Simonen 2008, 93.) Ei voida aivan täysin yleistää kaikkien nuorten olevan haluttomia tienaamaan rahaa. On tietysti nuoriakin, jotka ovat saaneet tulla toimeen omillaan jo hyvin nuorena. Moni nuori kiinnostuu

raha-asioista vasta, kun on pakko tulla toimeen omillaan. Pakko onkin ainoastaan ainut seikka, joka todella toimii nuorten itsenäistymisessä.

Nuorilla on vaihtelevia tapoja käyttää rahojaan. Riippumatta siitä, onko rahat itse hankittuja vai saatuja, hyvin harva säästää. Nuorilla ei ole useinkaan perhettä tai suurta asuntovelkaa, joiden hoitaminen toisi heille huolen tulevaisuudessa pärjäämisestä. Heillä ei siis ole tarvetta turvata tulevaisuutta. Moni nuori ei välttämättä edes tajua säästämisen tärkeyttä tulevaisuutta varten.

Kauppalehdessä julkaistiin 21.10.2010 artikkeli Rahapajan tutkimuksesta, jossa oli kysely rahankäytöstä ala-asteikäisiltä. Tutkimuksessa tuli ilmi, että pojat käyttäisivät rahaa hauskanpitoon, kun taas tytöt enemmän perustarpeiden tyydyttämiseen. Suurin osa oli kyselyssä kuitenkin vastannut, että rahaa käytetään elämiseen, joten lasten mielipide rahasta on oikean suuntainen. Lisäksi lapset tiesivät, että rahaa saa työstä, toki myös pankista tai automaattista. Osa tiesi rahan tulevan ostettaessa vaihtorahana. Käteisen rahan lisäksi puolella lapsista oli rahaa tilillään pankissa ja oma käteinen säilyttiin muiden arvotavaroiden tapaan piilossa. (Bhose 2010, 16.)

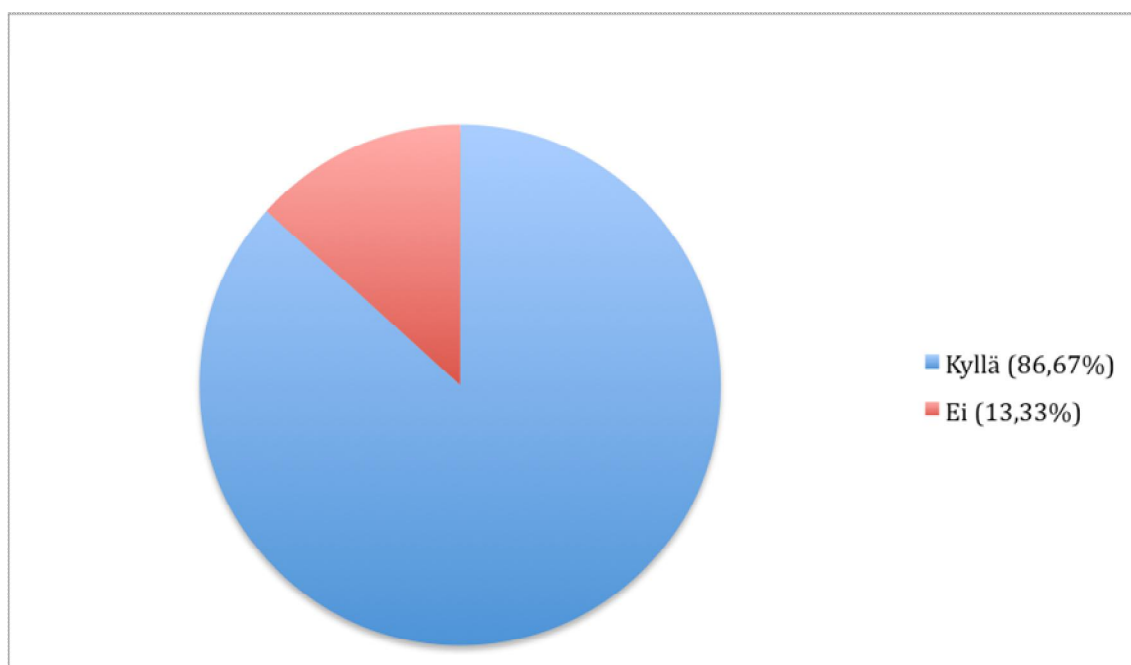

Kuva 14: Säästämisen opettaminen lapselle

11.11 Säästölipas

Säästölipas on monesti lapsen ensimmäinen kosketus rahaan ja säästölippaan avulla lapsi oppii säästämistä. Kolikoista kertyy isompi summa, jonka voi sitten viedä pankkiin ja kertyneillä varoilla voi ostaa jotain mielekästä. Kun lapsi näin itse osallistuu säästämiseen, tottuu hän samalla säästämisen tarpeellisuuteen.

Suurimmalla osalla vastaajista oli käytössä säästölipas omassa taloudessa. Ainoastaan neljän vastaajan kotoa lipasta ei löytynyt. Nämä neljä säästivät kuitenkin muulla tavalla. Vastaajista, joilla säästölipas oli kotona käytössä, löytyi kaksi vastaajaa, jotka eivät säästäneet muuten. Vaikka lipassäästäminen on säästämistä, ei sitä ilmeisesti koeta ainakaan samanlaisena säästämisenä kuin säästämistä pankkiin.

Kuva 15: Säästölipas

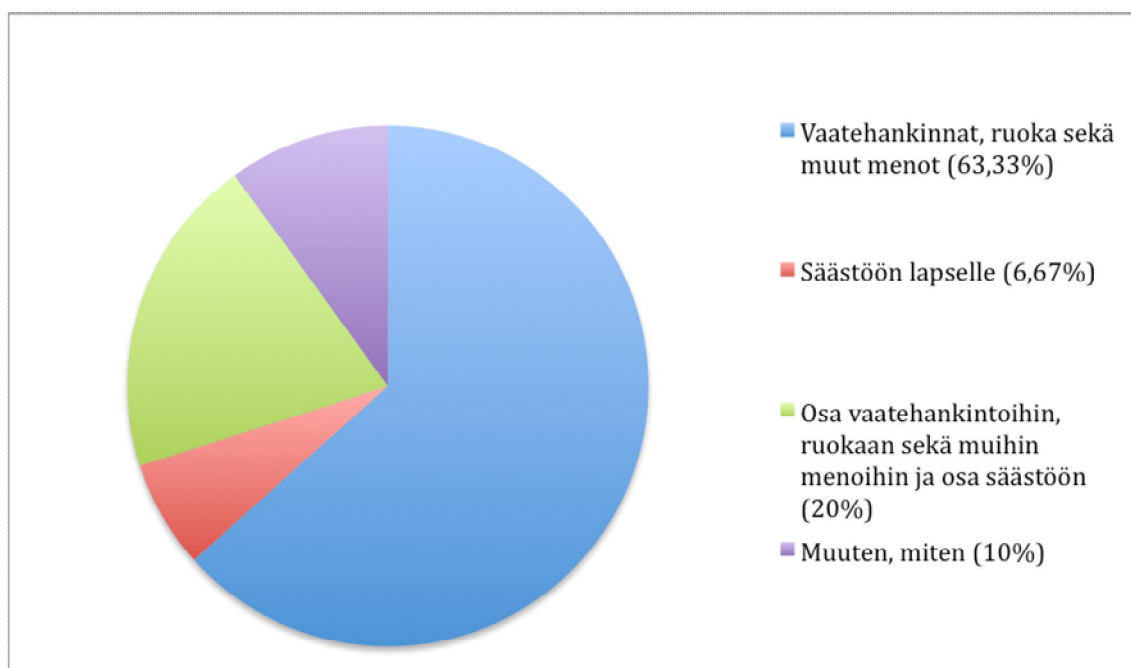
11.12 Lapsilisän käyttö

Halusin kyselyssä myös selvittää, miten lapsilisä käytetään lapsiperheissä. Koin lapsilisän käytön liittyvän oleellisesti tutkimuskysymykseeni. Lapsilisä on tällä hetkellä kaikille suomalaisille sama, riippumatta tuloista. Eduskunnassa on kuitenkin esitetty lapsilisän muuttamista tulopohjaiseksi. Tavoitteena oli kysymykselläni lapsilisän käytöstä selvittää, onko lapsilisän säästäminen lapselle yleistä. Lapsilisän säästäminen lapselle ei välttämättä kuitenkaan tarkoita sen olevan perheelle ylimääräistä tuloa vaan kyseessä saattaa olla vanhempien periaate tai halu antaa summat lapselle oman elämän aloittamista varten.

Vastaajista 19 käytti lapsilisän lasten vaatehankintoihin, ruokaan sekä muihin lapsen menoihin. Lapsilisän säästi lapselleen vastaajista kaksi. Kuusi vastanneista vanhemmista säästi osan lapsilisästä lapselle ja käytti loput lapsen vaatehankintoihin, ruokaan sekä muihin menoihin. Yksi vanhemmista säästi lapsilisän erilliselle tilille ja säästöt käytettiin yhteisiin lomamatkoihin. Vaikka vastaus oli hyvin samanlainen kuin käyttää varat päivittäisiin tarpeisiin, oli perheessä keksitty lapsilisälle aivan oma tarkoitus. Kahden vastanneiden lapset eivät olleet enää oikeutettuja lapsilisään.

Lapsilisä on alkujaan tarkoitettu lapsen päivittäisiin tarpeisiin. Tulotasojen parantuessa lapsilisää on pystytty alkamaan laittaa sivuun lapselle käyttöön tai säästöön. Kyselytutkimuksen perusteella lapsilisän säästäminen on vielä melko harvinaista.

Suurin osa vastaajista käyttää lapsilisän lapsen vaatehankintoihin, ruokaan ja muihin lapsen menoihin. Yhdistin tähän ryhmään myös kaksi vanhempaa, jotka olivat vastanneet käyttävän-
sä lapsilisän perheen yhteisiin menoihin, sillä katsoin sen vastaavan samaan kuin lapsen menot.

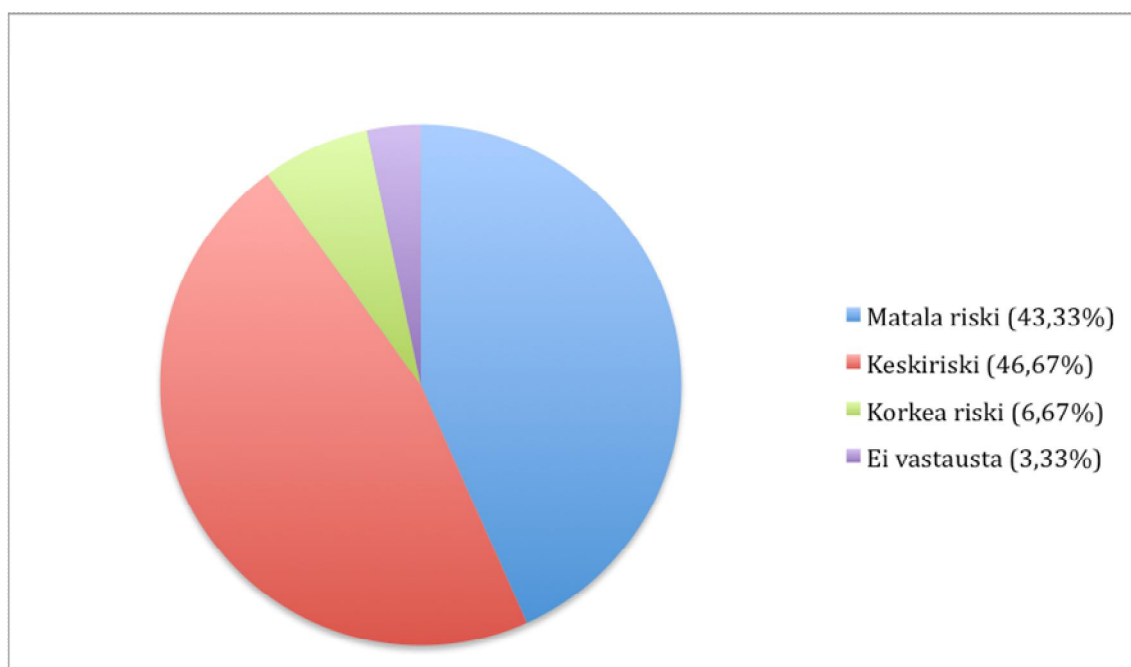

Kuva 16: Lapsilisän käyttö

11.13 Riski

Suomalaiset useimmiten karttavat riskiä säästämisessä. Riskillä kuitenkin haetaan säästöihin tuottoja. Samaan tulokseen tullaan myös kyselytutkimuksen perusteella. Ainoastaan vastaajista yksi vastasi tavoittelevansa säästöillään suurempia tuottoja ja sietää siksi suurempaa riskiä. Kuitenkaan kaikki vastaajat eivät täysin karttaneet riskiä vaan puolet vastaajista vastasi sietävänsä jonkin verran riskiä mutta eivät halunneet valvoa säästöjään päivittäin.

Vastausten mukaan säästäminen ei kuitenkaan ole riskistä kiinni vaan vastaukset säästää vai ei säästää, jakautuivat tasaisesti riskiä täysin sietämättömien ja hiukan riskiä sietävien välillä. Tämä tietysti johtuu siitä, että on olemassa eri vaihtoehtoja säästää. Säästämisestä ei tarvitse tehdä korkea riskistä sijoittamista jos se ei itselle sovi.

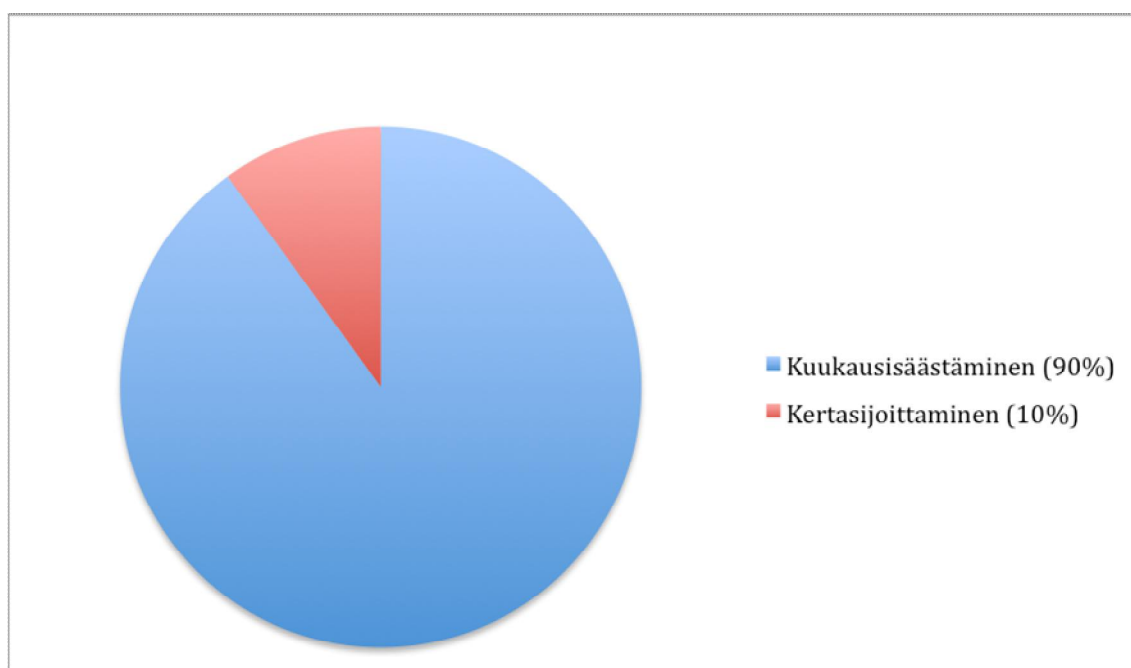

Kuva 17: Riski

11.14 Kuukausisäästäminen vai kertsijoittaminen

Melkein kaikki vastanneista, kolmea lukuun ottamatta, oli vastannut säästävänsä mieluummin kuukausittain pienempiä summia kuin kerralla isomman summan. Kuukausisäästäminen sopii varmasti paremmin varsinkin lapsiperheiden arkeen, koska summan ei tarvitse silloin olla suuri. Kyselytutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että vain lapsiperheet säästävät kuukausittain, sillä ei ole vertailukohdetta.

Kertasijoittamisenkin voi aloittaa kuukausisäästämällä. Esimerkiksi voi kerätä suuremman summan säästämällä vaikka tilille ja sitten sijoittaa se. Varsinkin osakkeita ostettaessa kertsijoittaminen on parempi ratkaisu niiden kulurakenteen kannalta. Kuitenkin vastaajista, joiden mielestä kertsijoittaminen oli heille parempi tapa säästää, vain yksi säästi osakkeisiin ja joukkovelkakirjalainoihin. Tämän perusteella voidaan päätellä, että kyse on ainoastaan mieltymyksestä.

Kuva 18: Kuukausisäästäminen vai kertsijoittaminen

11.15 Yhteenveto kyselytutkimuksen tuloksista

Kyselytutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten yleistä on säästäminen lapsiperheessä. Kyselyn perusteella voidaan sanoa, että säästäminen on yleistä lapsiperheissä. Lisäksi lapselle säästäminen lapselle on melko yleistä. Vanhemmat haluavat turvata lastensa elämään ja mahdollisesti auttaa pääsemään aikanaan oman kodin rakentamisessa alkuun.

Taustakysymykset kyselyssä eivät tuottaneet suuria huomioita. Säästäminen jakaantui melko tasaisesti aina kaikkien ryhmien kesken, eikä erityisiä poikkeuksia ollut. Kyselyn vastauksista nousi esiin huomioita, joita muut vanhemmat eivät välttämättä olleet edes ajatelleet.

12 Oma kyselytutkimus vs. Sampo Pankin kysely

Sampo Pankki on suorittanut samantyyllisen kyselyn lapsilisään oikeutettujen lasten vanhemmille. Tutkimukseen osallistui 3 500 perhettä Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Virossa, Irlannista sekä Pohjois-Irlannista. Tutkimuksen tulokset esiteltiin Sampo Pankin verkkosivuilla ja Helsingin Sanomissa (4.5.2011). Kyselyssä oli selvitetty, miten eri tuloluokissa olevat vanhemmat käyttävät lapsilisän. Tuloluokat oli jaettu perheen vuositulojen mukaan kolmeen ryhmään, joissa pienituloiset olivat alle 40 500 euroa tienaavat, keskituloiset tienasivat 40 500–67 500 euroa ja suurituloiset yli 67 500 euroa. Sampo Pankin kyselyssä vastauksia oli huomattavasti enemmän kuin omassa kyselyssäni mutta suuri osa tuloksista oli samankaltaisia. Kysely siis tukee hyvin pienellä kyselylläni saamia tuloksia.

Tutkimuksen mukaan 78 % lapsiperheistä Suomessa käyttää lapsilisät kuukausittaisiin menoihinsa. Tekemässäni kyselyssä prosenttiluku oli hiukan pienempi 63,33 %. Kyselyssäni vastauksen antaneista vanhemmista 20 % käytti lapsilisän säästämällä siitä osan ja käyttäen loput kuukausittaisiin menoihin. Ero kyselyiden vastausten määrässä saattaa johtua tekemäni kyselyn useammista vastausvaihtoehdoista.

Sampo Pankin kyselyssä oli tutkittu tuloluokkien vaikutusta säästämiseen. Ero oli kuitenkin ollut hyvin pieni. Pienituloisista 8 % säästi lapsilisää, kun taas suurituloisissa perheissä vastaava luku oli 16 %. Tekemässäni kyselyssä ei kysytty vastaajien tuloluokkaa mutta kysymykset työsuhteesta antoi hyvin samanlaisen vastauksen. Työsuhteen laatu ei vaikuttanut säästämiseen juurikaan.

Sekä omassa kyselyssäni että Sampo Pankin kyselyssä oli kyselty säästämisen muotoja lapselle. Sampo Pankin tutkimuksen mukaan lapsilisät säästäväistä 85 % ohjaa varat suoraan lapselle. 70 % säästöistä menee tilisäästämiseen 27 % säästää rahastoihin ja 13 % suoriin osakesijoituksiin. Tekemässäni kyselyssä vastausten tulokset olivat hyvin samantyyppisiä. Ainoa ero saamieni vastusten ja Sampo Pankin vastausten välillä oli suoriin osakkeisiin säästämässä. Tekemäni kyselyn perusteella ainoastaan yksi vastaajista säästi lapselleen osakkeisiin, mikä on toista tutkimusta huomattavasti pienempi määrä.

Sampo Pankki oli myös tutkinut, kenellä on vastuu lasten taloustaitojen kehittämisessä. Kaikissa maissa, joissa kysely oli suoritettu, oli perheen merkitys taloustaitojen kehittäjänä koettu tärkeänä. Sama vastaus tuli välillisesti esille myös suorittamassani kyselyssä. Suurimmassa osassa perheistä (96,67 %) säästämisen merkitystä oli opetettu lapselle. Vanhemmat siis kokevat asiakseen opettaa lapselle rahan merkitystä itse, eivätkä oleta yhteiskunnan opettavan sitä heidän puolestaan. (Palovaara & Paukku 2011, A8.)

13 Yhteenveto

Tutkimukseni mukaan säästäminen lapselle on melko yleistä nykyisin. Mikäli yli puolet vanhemmista säästää lapsilleen edes jollakin tapaa, voidaan säästämisen sanoa olevan yleistä. Monet eri säästämisen muodot mahdollistavat osaltaan säästämisen yleistymistä. Voidaankin sanoa säästämisen olevan helpompaa nykypäivänä kuin joskus ennen, kun ainoa säästäminen sukan varren lisäksi oli pankkitili.

Lapselle ensikosketus säästämiseen on usein säästöpossu ja se onkin säilyttänyt vakaasti paikkansa perheissä. On hienoa, että lapselle opetetaan säästämistä ja otetaan lapsi mukaan säästämiseen. Näin lapsikin oppii rahan arvoa.

Kuten työssäni olen useasti todennut, on itselle säästämisellä suora yhteys lapselle säästämiseen. Omia säästöjä saatetaan käyttää esimerkiksi perheen yhteisiin lomamatkoihin tai vaikka lasten joulu- tai syntymäpäivälahjoihin. Perintönä jäävät loput säästetyt varat viimein lapsille. Ei siis ole lainkaan itsekästä säästää itselleen lapselle säästämisen sijaan.

Tutkimuksessa ei noussut selvästi esille asioita, jotka olisivat vaikuttaneet säästämiseen. Tärkein asia säästämisen aloittamisessa on päätös aloittaa. Päätös lähtee aina säästämisen aloittajasta itsestään ja hänen tavoitteistaan. Säästettävän summan ei tarvitse olla kerralla iso, eikä markkinoita tarvitse tuntea. Riittää kun on halua säästää ja aloittaa.

Lähteet

Kirjallisuus

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hultkrantz, J. & Masalin, B. 2007. Elämäsi rahat: joka kodin talousopas. Suomentajat Haziantoniou, T., Kokko, J. & Pietilä, P. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Kallunki, J-P., Martikainen, M. & Niemelä, J. 2007. Ammattimainen sijoittaminen. 5., uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media.

Kontkanen, E. 2008. Pankkitoiminnan käsikirja. 2. Uudistettu painos. Helsinki: Finanssi- ja vakuutuskustannus.

Koskela, M., 2009. Pankkisäästämisen tuotteet ja Nordean henkilöasiakkaiden säästäminen. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Myllyoja, N. & Kullas, E. 2010. Mitä jokaisen kotiäidin (ja muidenkin naisten) tulee tietää sijoittamisesta. Helsinki: Talentum Media.

Puttonen, V. & Repo, E. 2003 Miten sijoitan rahastoihin. 2., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Pörssisäätiö. 2010. Sijoittajan vero-opas 2010. Helsinki: Pörssisäätiö.

Simonen, L, 2008. Naiset ja raha: matkalla arjen vaurauteen. Jyväskylä: Voimapaja.

Artikkelit

Bhose, C. 2010. Lapsikin tietää mihin rahaa käytetään. Kauppalehti. 21.10.2010, 16.

Hongisto, S. 2010. Vähästäkin voi sijoittaa. Meidän perhe. Numero 8 elokuu 2010, 72-75.

Palovaara, J. & Pauku, P. 2011. Suomalaiset eivät säästä lapsilisää. Helsingin Sanomat. 4.5.2011,

Sähköiset lähteet

Finanssivalvonta 2010. Talletussuojarahasto. Viitattu 19.5.2011.

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Asiakkaansuoja/Korvausrahastot/Talletussuojarahasto/Pages/Default.aspx>

FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2010. PS-säästäminen. Viitattu 23.8.2011.

<http://www.fine.fi/userfiles/file/PS-opas.pdf>

Valtiovarainministeriö 2010. Verotyöryhmän uudistusesitys: Kohti työllisyyttä ja kasvua tukevaa verotusta. Viitattu 22.8.2011.

http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20101221Veroty/name.jsp

Verohallinto 2011. Osinkotulojen verotus. Viitattu 23.8.2011. [http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoittaminen/Osakkeet_ja_osingot/Osinkotulojen_verotus\(9978\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoittaminen/Osakkeet_ja_osingot/Osinkotulojen_verotus(9978))

Verohallinto 2011. Sijoittaminen. Viitattu 23.8.2011. <http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoittaminen>

Verohallinto 2011. Vapaaehtoisten eläkevakuutusten verotus. Viitattu 23.8.2011. [http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoittaminen/Vapaaehtoisten_elakevakuutusten_verotus\(12374\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoittaminen/Vapaaehtoisten_elakevakuutusten_verotus(12374))

Kuvat

Kuva 1: Suomalaisten varallisuus.....	8
Kuva 2: Vastaajien ikä.....	29
Kuva 3: Siviilisääty.....	30
Kuva 4: Työsuhte	32
Kuva 5: Lasten lukumäärä	33
Kuva 6: Asumismuoto.....	34
Kuva 7: Itselle säästäminen	35
Kuva 8: Itselle säästämisen muodot	36
Kuva 9: Eläkesäästäminen	37
Kuva 10: Kiinnostus korko- ja osakemarkkinoihin	38
Kuva 11: Lapselle säästäminen	38
Kuva 12: Lapselle säästämisen muodot	39
Kuva 13: Lapselle säästämistä tarkemmin.....	40
Kuva 14: Säästämisen opettaminen lapselle	41
Kuva 15: Säästölipas.....	42
Kuva 16: Lapsilisän käyttö.....	43
Kuva 17: Riski	44
Kuva 18: Kuukausisäästäminen vai kertsijoittaminen.....	45

Liitteet

Liite 1 Haastattelu.....	52
Liite 2 Kysely.....	53

Liite 1 Haastattelu

- 1.Miten säästää lapselle? Onko olemassa asioita joita tulee ottaa huomioon?
- 2.Mitä sitten on otettava huomioon sijoitustuotteiden valinnassa?
- 3.Onko eri asia säästää omalle lapselle kuin esimerkiksi lapsenlapselle tai kummilapselle?
- 4.Onko mahdollista, että lapsi oppii väärin rahan arvon jos rahat vain ilmestyvät hänen tililleen vanhempien tai vaikka isovanhempien toimesta? Miten lapselle voisi sitten rahan arvon opettaa?
- 5.Mistä sitten rahat lapselle säästämiseen?
- 6.Miten sitten säästäminen käytännössä tapahtuu ja onko olemassa joitain säästämisen muotoja, joita olisi hyvä käyttää ajatellen lapsen tulevaisuutta?
- 7.Voiko lapselle säästää sijoittamalla tuotteisiin, jotka sisältävät riskiä?
- 8.Miten hyödyllisenä näet vapaaehtoisen eläkkeen säästämisen kotiäitinä vietetyn ajan korvaamiseksi?

Liite 2 Kysely

Kysely säästämisestä perheessänne

Teen opinnäytetyötä, jossa aiheena on säästäminen ja erityisesti säästäminen lapselle. Olisi mukavaa jos voisitte vanhempana vastata kyselyyn, jonka täyttämiseen kuluu vain muutama minuutti. Käsittelen kyselyitä anonyymisti eikä yksittäinen vastaus tule mitenkään esiin työssäni. Kiitos vastauksestasi jo etukäteen!

1. Ikä?

- ☐ 15-20
- ☐ 21-30
- ☐ 31-40
- ☐ 41-50
- ☐ 51 tai vanhempi

2. Sivilisaatio?

- ☐ Naimaton
- ☐ Avoliitossa
- ☐ Naimisissa
- ☐ Eronnut
- ☐ Leski

3. Työsuhde?

- ☐ Vakituinen
☐ osa-aikainen
- ☐ Määräaikainen
- ☐ Yrittäjä
- ☐ Äitiys/vanhempainvapaalla
- ☐ Muu, mikä? _____

4. Lasten lukumäärä

_____ kpl

5. Lasten iät

jos lapsia on useampi erota iät pilkulla

6. Asumismuoto?

- ☐ Vuokra
- ☐ Velaton omistusasunto
- ☐ Omistusasunto, josta velkaa
- ☐ Asumisoikeusasunto
- ☐ Muu asumismuoto

7. Säästättekö itsellenne pahan päivän varalle tai vaikka lomamatkaa varten?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

8. Miten säästätte?

Mikäli vastasitte edelliseen kielteisesti voitte jättää kohdan tyhjäksi

- ☐ tilille
- ☐ rahastoihin
- ☐ osakkeisiin
- ☐ Muuten, miten: _____

9. Säästättekö vapaaehtoista eläkettä?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

10. Oletko kiinnostunut osake ja korkomarkkinoista?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

11. Säästättekö lapsellenne?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

12. Miten säästätte lapsellenne?

Mikäli vastasitte edelliseen kielteisesti voitte jättää kohdan tyhjäksi

- ☐ Tilille
- ☐ Rahastoihin
- ☐ Osakkeisiin
- ☐ Muuten, miten: _____

13. Oletko opettanut lapselle säästämistä ja sen merkitystä?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

14. Onko perheessäsi käytössä säästölipas?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

15. Miten perheessänne käytetään lapsilisä?

- ☐ Käytän lapsilisän lasten vaatehankintoihin, ruokaan sekä muihin lapsen menoihin
- ☐ Säästän lapsilisän lapselle
- ☐ Käytän osan lapsilisästä lapsen vaatehankintoihin, ruokaan sekä muihin lapsen menoihin ja osan pistän säästöön lapselle
- ☐ Muuten, miten: _____

16. Miten paljon siedätte riskiä säästöissä?

- ☐ Säästän mieluummin pienellä tuotolla kunhan saan tallettamani rahat pidettyä varmuudella
- ☐ Siedän jonkin verran riskiä mutta en halua valvoa säästöjäni joka päivä
- ☐ Haluan säästöille mahdollisimman suuren tuoton ja siedän siksi myös riskin sijoituksissa

17. Mikä on teille otollisin tapa säästää?

- ☐ Kuukausisäästäminen
- ☐ Kertasijoittaminen